

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Ψευδείς Ειδήσεις και το Φαινόμενο του Κυβερνοεκφοβισμού

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Π2019223

Επιβλέπων Καθηγητής: Χριστόφορος Νταντογιάν

Περίληψη

Η συνεχόμενη ενασχόληση με τον ψηφιακό κόσμο έχει δώσει την δυνατότητα στις ψευδείς πληροφορίες που ενώ δεν αποτελούν κάτι καινούργιο και μοναδικό στο διαδίκτυο, να αποτελούν ένα από τα πιο προκλητικά ζητήματα στην πολιτική επικοινωνία και στον δημοσιογραφικό διάλογο παγκοσμίως. Το διαδίκτυο, αποτελεί μια αξιοσημείωτη πηγή για ενημέρωση και πληροφόρηση. Ωστόσο, δεν είναι όλα τα περιεχόμενα που βρίσκουμε στο διαδίκτυο αξιόπιστα. Οι ψευδείς πληροφορίες συνήθως αφορούν οποιοδήποτε άρθρο ή βίντεο που περιέχει αναξιόπιστες πληροφορίες, οι οποίες παρουσιάζονται ως αξιόπιστες πηγές.

Επιπλέον, οι ψευδείς πληροφορίες συχνά χρησιμοποιούνται ως ένα μέσο διαδικτυακού εκφοβισμού που αποσκοπεί στην υποβάθμιση ορισμένων ατόμων ή ομάδων, σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες που τονίζουν τη σχέση μεταξύ των ψευδών πληροφοριών και του διαδικτυακού εκφοβισμού. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός προκαλείται μέσω του διαδικτύου και των κοινωνικών μέσων με σκοπό να προκαλέσει πόνο, άγχος και άλλες αρνητικές επιπτώσεις στα θύματα. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει απειλές, διαδικτυακή παρενόχληση, κακόβουλη δημοσίευση πληροφοριών ή φωτογραφιών, και άλλες μορφές ψυχολογικής ή κοινωνικής βίας.

Abstract

The increasing digitalisation in our digitally-driven world has given the opportunity to false information to infiltrate and become one of the most challenging issues in political communication and journalistic discourse worldwide. The internet is a remarkable source of information and intelligence. However, not all (the) content found on the internet can be reliable. False information usually concerns any piece of article or video content that contains unreliable information, all the while presenting it as a reliable source.

In addition, according to recent studies/researches that highlight/emphasize the relationship between the validation of false information and bullying we come to the conclusion that false information is often used as a mean of online intimidation aimed to degrade certain individuals or groups. Cyber-bullying is a type of bullying that happens online through the use of many social media platforms in order to cause pain, anxiety and other negative feelings/effects on victims. This may /can include threats, online harassment, malicious behaviours through the publication/misuse of personal and private information of the victim such as photographs and any other type of psychological or social violence.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	2
Abstract	3
Εισαγωγή	6
ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	9
Κεφάλαιο 1^ο: Ψευδείς Ειδήσεις.....	9
1.1 Ορισμός Ψευδών Ειδήσεων	9
1.2 Είδη ψευδών ειδήσεων.....	11
1.3 Ο ρόλος του κοινού	16
1.4 Συνέπειες Ψευδών Ειδήσεων.....	17
1.5 Μέθοδοι αντιμετώπισης Ψευδών Ειδήσεων	18
1.6 Ψευδείς ειδήσεις και ChatGPT.....	19
1.7 Η επιρροή των εικόνων και του ήχου που παράγονται από την τεχνητή νοημοσύνη στην αύξηση της παραπληροφόρησης	20
1.8 Συνθήκες και τακτικές ψεύτικων πληροφοριών μέσω της τεχνητής νοημοσύνης	21
1.9 Πως μπορούν να διαδοθούν ψεύτικες πληροφορίες με ChatGPT	22
Κεφάλαιο 2ο: Διαδικτυακός Εκφοβισμός	23
2.1 Ορισμός εκφοβισμού	23
2.2 Είδη εκφοβισμού.....	24
2.2.1 Διαδικτυακός εκφοβισμός.....	25
2.2.2 Λεκτικός Εκφοβισμός	25
2.2.3 Σωματικός Εκφοβισμός	26
2.2.4 Σχισιακός Εκφοβισμός	26
2.3 Ορισμός Διαδικτυακού Εκφοβισμού.....	26
2.4 Συνέπειες Διαδικτυακού Εκφοβισμού	27
2.5 Αντιμετώπιση Διαδικτυακού Εκφοβισμού	28
2.6 Διαφορές εκφοβισμού και διαδικτυακού εκφοβισμού	29
2.7 Μέσα διαδικτυακού εκφοβισμού	30
2.8 Μορφές διαδικτυακού εκφοβισμού	31
2.9 Ρόλοι στον διαδικτυακό εκφοβισμό	31
2.10 Ρόλοι φύλου ως προς την επιθετικότητα.....	33
2.11 Διαφορές ανάμεσα στο Διαδικτυακό Μίσος και τον Διαδικτυακό Εκφοβισμό.....	34
Κεφάλαιο 3: Ψευδείς Ειδήσεις και Διαδικτυακός Εκφοβισμός	36
3.1 Πως συνδυάζονται οι Ψευδείς Ειδήσεις και ο Διαδικτυακός Εκφοβισμός.....	36
3.2 Πως συμβάλει ο διαδικτυακός εκφοβισμός στην εξάπλωση των ψευδών ειδήσεων	36
Κεφάλαιο 4: Διαδίκτυο	38
4.1 Ορισμός διαδικτύου	38
4.2 Εθισμός στο διαδίκτυο	39
4.3 Τύποι εθισμού στο διαδίκτυο	40
4.4 Κίνδυνοι στο διαδίκτυο	42
4.5 Διαδικτυακή παιδική εκμετάλλευση.....	44
4.5.1 Επικίνδυνα παιχνίδια στο Διαδίκτυο.....	44
4.6 Πως ο εθισμός στο διαδίκτυο συνδέεται με τον διαδικτυακό εκφοβισμό.....	47
4.7 Πως επηρεάζει ο εθισμός στο διαδίκτυο τον διαδικτυακό εκφοβισμό.....	47
4.8 Πως ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να συμβάλει στην αύξηση του εθισμού στο διαδίκτυο	48
Β. Ερευνητικό Μέρος.....	50
Κεφάλαιο 5^ο: Ερωτηματολόγιο.....	50
5.1 Μεθοδολογία	50
5.2 Ανάλυση Ερωτηματολογίου	51

5.3 Συμπέρασμα.....	63
Βιβλιογραφία.....	65

Εικόνα 1: Τύποι Πληροφοριακής Διαταραχής	10
Εικόνα 2: 7 Κατηγορίες Πληροφοριακής Διαταραχής	13

Εισαγωγή

Το θέμα των ψευδών ειδήσεων (Fake news) δεν είναι κάτι καινούργιο, καθώς τα τελευταία χρόνια έχει πάρει πολύ μεγάλες διαστάσεις λόγω της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας. Αυτό το φαινόμενο όμως μπορούσαμε να το συναντήσουμε και στα πιο παλιά χρόνια, τότε που η τεχνολογία δεν υπήρχε στις ζωές των ανθρώπων, καθώς η κοινωνίες ήταν πολύ μικρές και τα νέα διαδίδονταν από στόμα σε στόμα με αποτέλεσμα το περιεχόμενο της είδησης κατέληγε να είναι εντελώς διαφορετικό από το αρχικό.

Ένα παράδειγμα ψευδών ειδήσεων σημειώθηκε το 2016 με έναν άντρα που κουβαλούσε ένα τουφέκι σε μία πιτσαρία στην Ουάσιγκτον. Οι έρευνες έδειξαν πως η πρόθεση του ήταν να διερευνήσει μόνος του εάν το εστιατόριο Comet Ping Pong, ήταν έδρα ενός υπόγειου κυκλώματος παιδικού σεξ που φαίνεται να διευθύνεται από την τότε προεδρική υποψήφια Hillary Clinton και τον πρώην διευθυντή της εκστρατείας της, John Podesta. Είχε επηρεαστεί από ιστορίες που είχε διαβάσει στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε blogs. Στη προσπάθεια του να διερευνήσει πυροβόλησε αρκετές φορές στο ταβάνι του εστιατορίου χωρίς όμως να υπάρξουν τραυματισμοί. Το συμβάν διαδόθηκε μέσω εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook και το Twitter. Ωστόσο, το viral new ήταν απλά μία φάρσα. Το τμήμα Μητροπολιτικής Αστυνομίας της περιφέρειας της Κολούμπια το κήρυξε επίσημα ως μία «πλασματική θεωρία συνωμοσίας». (Tandoc, 2018)

Ένα άλλο παράδειγμα κατασκευασμένης ιστορίας ήταν η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ για την προεδρία και την επιτυχία της εκστρατείας για αποχώρηση της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τον Οκτώβριο του 2017, ο Ντόναλντ Τραμπ ισχυρίστηκε σε μία συνέντευξη του ότι ένας από τους σπουδαιότερους όρους που έχει βρει είναι η λέξη «Fake». Η φράση αυτή είναι πολύ παλιότερη αλλά σύμφωνα με τον Αμερικανό πρόεδρο, «μπορεί να έχουν χρησιμοποιήσει άλλοι τον όρο αυτό, αλλά δεν το είχα προσέξει ποτέ». (Tandoc, 2018)

Σε πολλές περιπτώσεις οι ψευδείς ειδήσεις έχουν στόχο να εκφοβίσουν ομάδες ή άτομα, δημιουργώντας έτσι ένα περιβάλλον διαδικτυακού εκφοβισμού (Cyberbullying). Συνήθως οι ψευδείς ειδήσεις αφορούν παραπλανητικές ιστορίες που χρησιμοποιούνται για να επιδεινώσουν τον διαδικτυακό εκφοβισμό, δημιουργώντας ψυχική πίεση στα θύματα. Ακόμη, οι ιστορίες αυτές τις πλείστες φορές γράφονται για να επηρεάσουν τις απόψεις των ανθρώπων, να προωθήσουν έναν πολιτικό στόχο ή να δημιουργήσουν σύγχυση. Οι ψευδείς πληροφορίες

μπορούν να παραπλανήσουν τους ανθρώπους πλαστοπροσωπώντας αξιόπιστους ιστότοπους ή χρησιμοποιώντας ονόματα και διευθύνσεις παρόμοια με ειδησεογραφικούς οργανισμούς. Οι ψευδείς πληροφορίες αντιπροσωπεύουν μια μορφή εκφοβισμού σε ευρύτερη κλίμακα, όπου πολλοί άνθρωποι συμμετέχουν με στόχο τον έλεγχο των σκέψεων του κοινού και, κατ' επέκταση, των ενεργειών τους. Σε αυτή την περίπτωση, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι κάθε άτομο θα μπορούσε να γίνει θύμα ενός διαδικτυακού εγκλήματος. Το κοινό χαρακτηριστικό σε όλες αυτές τις αδικαιολόγητες online δραστηριότητες είναι το γεγονός ότι οι δράστες χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για να διαπράξουν το αδίκημα τους και ακόμη δεν υπάρχει συστηματική προσέγγιση για την αντιμετώπιση τους λόγω έλλειψης επιβεβλημένης νομοθεσίας.

Τόσο ο όρος ψευδείς πληροφορίες όσο και ο διαδικτυακός εκφοβισμός αποτελούν προβλήματα που επηρεάζουν τη δημόσια υγεία και την κοινωνική ζωή¹. Παρενόχληση στον κυβερνοχώρο είναι η παρενόχληση που προκύπτει μέσω διαδικτυακών πλατφόρμων, μηνύματα, κλήσεις και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Η παρενόχληση στον κυβερνοχώρο κατατάσσεται ως σκόπιμη και επαναλαμβανόμενη βλάβη που προκαλείται από τη χρήση υπολογιστών, κινητών και άλλων ηλεκτρονικών συσκευών.

Οι παρενοχλήσεις στο διαδίκτυο είναι πιο επικίνδυνες από τις παρενοχλήσεις «εκτός σύνδεσης». Οι επιθέσεις είναι πιο έντονες, συχνές, ανώνυμες και μπορούν πολύ εύκολα να χρησιμοποιηθούν για επίθεση οποιαδήποτε στιγμή. Οι διαδικτυακοί εκφοβιστές μπορούν να επιτεθούν μέσω πολλών μέσων, όπως φωτογραφίες, ήχους, κείμενα και παραποιημένα βίντεο. Συνδέεται με αρνητικά συναισθήματα όπως λύπη, θυμός, απογοήτευση, αμηχανία, φόβος, χαμηλή αυτοεκτίμηση, καθώς και προβλήματα ψυχικής υγείας όπως η αυτοκτονία.

Στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση του φαινομένου των ψευδών ειδήσεων και του διαδικτυακού εκφοβισμού, εξετάζοντας τις συνέπειες τους στην κοινωνία και τις μεθόδους αντιμετώπισης τους. Μέσω της θεωρητικής ανασκόπησης, επιδιώκεται να κατανοηθεί η σύνδεση μεταξύ των δύο φαινομένων και ο ρόλος του διαδικτύου στην ενίσχυση τους. Ακόμη, με την χρήση ερωτηματολογίου καταγράφονται οι εμπειρίες ατόμων που έχουν υποστεί διαδικτυακό εκφοβισμό καθώς και τις απόψεις ατόμων που δεν έχουν υπάρξει θύματα, ώστε

¹ Cyberbullying and Fake News – Cyber Weapons – IMEDIAL. <https://imedial.erasmus.site/cyberbullying-fake-news-cyber-weapons/>

να προσδιοριστούν οι γενικότερες αντιλήψεις και εμπειρίες τους για τον διαδικτυακό εκφοβισμό.

ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Κεφάλαιο 1^ο: Ψευδείς Ειδήσεις

Ο στόχος του κεφαλαίου είναι η εξέταση του φαινομένου των ψευδών ειδήσεων στην ψηφιακή εποχή, καθώς και η ανάδειξη των συνεπειών τους στην κοινωνία και την δημόσια αντίληψη. Παράλληλα, θα εξεταστούν διάφοροι μέθοδοι και προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ψευδών ειδήσεων.

Αυτό το κεφάλαιο θα αποτελέσει μια σημαντική ανάλυση του θέματος των ψευδών ειδήσεων, προσφέροντας μεγάλη κατανόηση των συνεπειών τους και προτείνοντας πολλές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση τους στην ψηφιακή εποχή.

1.1 Ορισμός Ψευδών Ειδήσεων

Οι ψευδείς πληροφορίες αποτελούν πληροφορίες που βρίσκονται στο διαδίκτυο, ειδικότερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπου μπορεί να φαίνονται αληθινές αλλά στην πραγματικότητα να μην είναι. Σε μία πρόσφατη μελέτη αναφέρεται ότι οι ψεύτικες ειδήσεις «είναι άρθρα ειδήσεων που είναι εσκεμμένα και επαληθευμένα ψευδή για να μπορούν να παραπλανούν τους αναγνώστες». (Allcott, 2017). Τα δύο βασικότερα κίνητρα που αποτελούν τη βάση της παραγωγής των ψεύτικων ειδήσεων είναι τα οικονομικά και τα ιδεολογικά. Οι ιστορίες που γίνονται πολύ γνωστές (viral) είναι συνήθως αυτές που είναι εξωφρενικά ψεύτικες με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι αναγνώστες να διαβάζουν τα συγκεκριμένα άρθρα. Επίσης, όσους περισσότερους αναγνώστες έχει το άρθρο σημαίνει και περισσότερα διαφημιστικά έσοδα. Από μία διαφορετική οπτική, ορισμένοι παρόχοι ψευδών ειδήσεων δημιουργούν ψευδείς ειδήσεις με στόχο να προωθήσουν συγκεκριμένες ιδέες ή άτομα που υποστηρίζουν ενώ συχνά χρησιμοποιούν δυσφημιστικές τακτικές κατά άλλων. (Tandoc, 2018)

Η παραπληροφόρηση (παροχή λανθασμένων ή παραπλανητικών πληροφοριών) είναι ιδιαίτερα γνωστή στα μέσα ενημέρωσης καθώς την συναντάμε από πολύ παλιά. Λόγω της εκτεταμένης χρήσης των κοινωνικών μέσων, κάθε άτομο έχει την δυνατότητα να αναλάβει το ρόλο του δημοσιογράφου. Μπορεί να καταγράψει περιστατικά ως παρατηρητής και να τα μοιραστεί στα

κοινωνικά δίκτυα, ενώ ταυτόχρονα εκφράζει τη δική του γνώση για διάφορα θέματα. Ωστόσο, επισημαίνει ότι το πρόβλημα προκύπτει όταν αυτοί που αναλαμβάνουν αυτόν τον ρόλο δεν είναι σε θέση να επιβεβαιώσουν αν αυτό που μοιράζονται είναι πράγματι αλήθεια ή αντικειμενική αναπαράσταση, δημιουργώντας προβλήματα σχετικά με την αξιοπιστία και την ακρίβεια των πληροφοριών που μοιράζονται. (Tandoc, 2018)

Ένα παράδειγμα παραπληροφόρησης χρονολογείται από το 1938, από μία ραδιοφωνική μετάδοση όπου τρομοκράτησε περίπου ένα εκατομμύριο κατοίκους με το δράμα του The War of the Worlds. Ο σκηνοθέτης Orson Welles επέλεξε να προσεγγίσει την αφήγηση της ιστορίας της Αρειανής εισβολής χρησιμοποιώντας τη μορφή ενός ραδιοφωνικού προγράμματος ειδήσεων. Αντί να παρουσιάσει την ιστορία με τον σύνηθες τρόπο επέλεξε να χρησιμοποιήσει την τεχνική του ραδιοφωνικού δράματος, με ηθοποιούς να υποδύονται ρόλους διάφορων χαρακτήρων, αλλάζοντας μια πραγματική εκπομπή ειδήσεων. Παρόλο που ο σκοπός του ήταν να παρέχει ψυχαγωγία στους ακροατές, η ραδιοφωνική προσαρμογή πήρε την μορφή μιας ζωντανής αναφοράς ειδήσεων, κατά την διάρκεια μιας περιόδου όπου το ραδιόφωνο αποτελούσε την βασικότερη πηγή πληροφοριών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αν και οι προθέσεις του σκηνοθέτη είχαν σκοπό να παρουσιάσουν ένα ραδιοφωνικό δράμα, οι ακροατές το αντιλήφθηκαν ως πραγματική είδηση. (Tandoc, 2018)

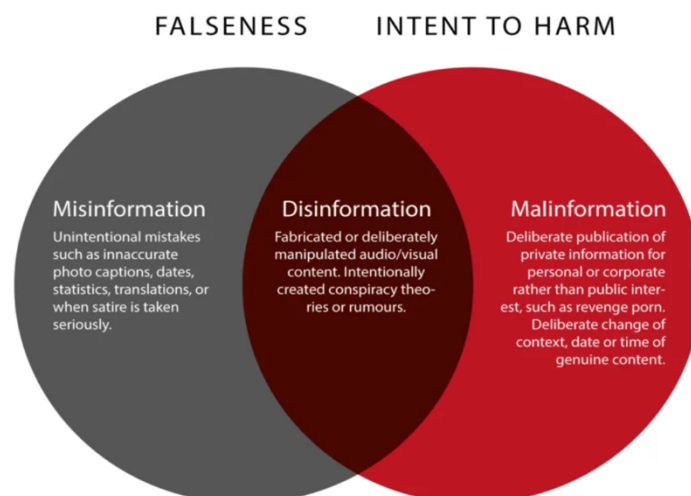
Τώρα με την αυξανόμενη εξάπλωση των διαδικτυακών πλατφόρμων, ιδιαίτερα των κοινωνικών δικτύων, περισσότεροι άνθρωποι βασίζονται σε αυτές για την ενημέρωσή τους. Σε αυτό το πλαίσιο, η παραπληροφόρηση φαίνεται να έχει βρει ένα νέο μέσο έκφρασης και επιρροής μέσω αυτών των διαδικτυακών πλατφόρμων, επειδή πολλοί άνθρωποι εξαρτώνται από αυτές για την καθημερινή τους ενημέρωση. Επίσης επισημαίνεται ότι μέσω αυτών των μέσων, οι χρήστες έχουν την δυνατότητα να μοιράζονται (κοινοποιούν) πληροφορίες που βρίσκονται στο διαδίκτυο, χωρίς να είναι πάντα σε θέση να επιβεβαιώσουν την ακρίβεια ή την αξιοπιστία αυτών των πληροφοριών. Αυτό δημιουργεί πρόβλημα στην αναγνώριση των ψεύτικων ειδήσεων, κυρίως όταν αυτές κοινοποιούνται από ειδησεογραφικούς οργανισμούς που θεωρούνται ότι δημοσιεύουν αξιόπιστα και αληθή νέα. (Tandoc, 2018)

1.2 Είδη ψευδών ειδήσεων

Οι ψευδείς ειδήσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τον σκοπό τους. Σε αυτή την περίπτωση διακρίνονται δύο μεγάλες κατηγορίες ψευδών ειδήσεων, εκείνες που είναι απλώς λανθασμένες (False) και εκείνες που είναι επιζήμιες (Harmful). Σε αυτές τις δύο κατηγορίες υπάρχουν τρεις υποκατηγορίες. (Wardle, 2017)

1. Εσφαλμένες Πληροφορίες (Mis- information): Αναφέρεται σε πληροφορίες που είναι ανακριβείς, παραπλανητικές ή λανθασμένες. Αυτό μπορεί να συμβεί από ατύχημα χωρίς όμως να υπάρχει πρόθεση εξαπάτησης.
2. Παραπληροφόρηση (Dis- information): Αναφέρεται στη σκόπιμη διανομή ψευδών πληροφοριών με σκοπό την παραπληροφόρηση των ανθρώπων. Σε αυτή την περίπτωση οι πληροφορίες που διαδίδονται δεν αντανάκλουν την πραγματικότητα και συνήθως στοχεύουν στη πρόκληση βλάβης σε άτομα ή οργανισμούς.
3. Κακόβουλη Πληροφόρηση (Mal- information): Στοχεύει στη δημοσίευση αληθινών πληροφοριών με έναν τρόπο που προκαλεί βλάβη ή επιζήμιες συνέπειες για τα άτομα που αναφέρονται σε αυτές. Εκμεταλλεύεται πραγματικά γεγονότα ή πληροφορίες με σκοπό τη δημιουργία επιβλαβών επιπτώσεων.

TYPES OF INFORMATION DISORDER

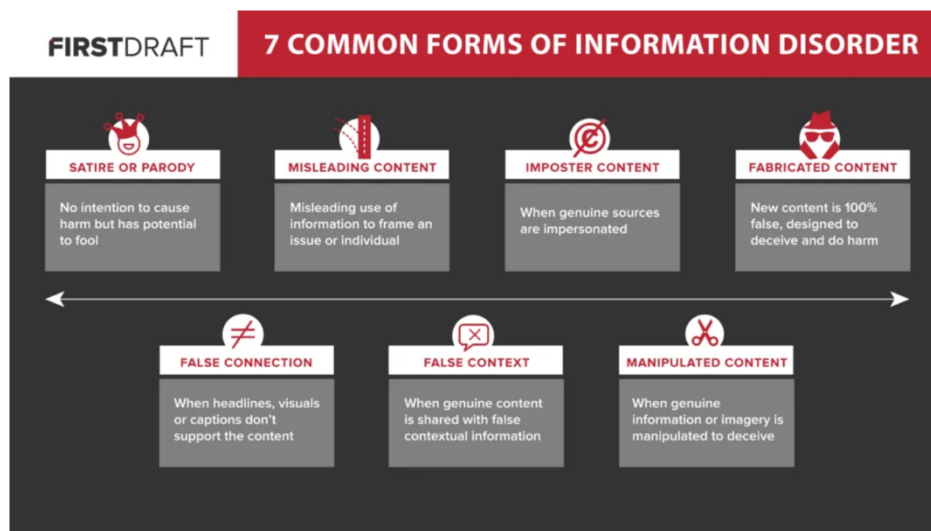
Εικόνα 1: Τύποι Πληροφοριακής Διαταραχής

Η παραπληροφόρηση μπορεί να εμφανιστεί σε διάφορες μορφές ψευδών πληροφοριών οι οποίες κατατάσσονται σε ένα άξονα βάσει του ποσοστού πρόθεσης εξαπάτησης. Τα επτά είδη παραπληροφόρησης είναι τα εξής:

1. Σάτιρα ή Παρωδία (Satire or Parody): Παρόλο που μπορούν να θεωρηθούν μορφές τέχνης με σκοπό την ψυχαγωγία, μπορούν ακόμη να χρησιμοποιηθούν για σκόπιμους παραπλανητικούς σκοπούς. Σκοπός τους δεν είναι να προκαλέσουν βλάβη, αλλά λόγω της δυνατότητας τους να ξεγελάσουν, μπορούν να αντιμετωπιστούν ως πιθανές πηγές διαστρεβλωμένης πληροφορίας. Πιο συγκεκριμένα, επισημαίνεται ότι η σάτιρα και η παρωδία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για διάδοση ψευδών ειδήσεων, συνομωσιών ή φήμης. Επιπλέον, σημειώνεται η ευκολία με την οποία αυτές οι πληροφορίες μπορούν να μοιραστούν, να παραμορφωθούν ή να αποκτήσουν εντελώς διαφορετική σημασία έξω από το αρχικό χιουμοριστικό πλαίσιο.
2. Παραπλανητικό περιεχόμενο (Misleading Content): Πρόκειται για παραπλανητική χρήση πληροφοριών με σκοπό να προβληθεί ένα ζήτημα ή ένα άτομο. Αυτό συμβαίνει μέσα από την περικοπή φωτογραφιών ή επιλογή εισαγωγικών ή στατιστικών στοιχείων με στόχο να υποστηριχθεί ένα συγκεκριμένο επιχείρημα. Συνήθως, αυτό το είδος δεν είναι εύκολο να ανιχνευθεί, καθώς απαιτεί συγκεκριμένες γνώσεις, έρευνα και έλεγχο των πηγών.
3. Περιεχόμενο ψευδοπαρουσίας (Imposter content): Αναφέρεται σε γνήσιες πηγές οι οποίες πλαστοπροσωπούνται με τρόπο που κάποιος μπορεί να προσποιηθεί την αυθεντικότητα ή την επίσημη προέλευση μιας πληροφορίας, ενός οργανισμού, ή κάποιου προϊόντος προκειμένου να πείσει ή να εξαπατήσει άλλα άτομα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται σε καταστάσεις όπου κακόβουλοι δράστες μπορούν να χρησιμοποιήσουν το όνομα, λογότυπο ή και άλλα χαρακτηριστικά μιας γνήσιας και αξιόπιστης πηγής για να δημιουργήσουν την ψευδαίσθηση ότι η πληροφορία που παρέχουν είναι νόμιμη και αξιόπιστη. Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας περίπτωσης περιλαμβάνει απάτες phishing, όπου ο δράστης προσποιείται ότι είναι γνήσια και γνωστή πηγή, όπως τράπεζα ή εταιρεία, για να αποκτήσει προσωπικές πληροφορίες από τα θύματα.

4. Κατασκευασμένο περιεχόμενο (Fabricated Content): Κατασκευασμένο περιεχόμενο είναι περιεχόμενο 100% ψευδές, σχεδιασμένο να εξαπατά και να βλάπτει, καθώς αναφέρεται σε περιεχόμενο που δημιουργείται με σκοπό την πλήρη παραπλάνηση που προκαλεί βλάβη. Σε αυτή την περίπτωση, η δημιουργία αυτού του περιεχομένου δεν έχει κανένα όριο στην φαντασία του δημιουργού, και η διάκριση μεταξύ πραγματικού και κατασκευασμένου περιεχομένου είναι πολύ δύσκολη. Τα «deepfakes» είναι ένα καλό παράδειγμα, αφού πρόκειται για ψηφιακά δημιουργημένα περιεχόμενα, συχνά με την χρήση τεχνητής νοημοσύνης, που κατασκευάζονται για να δημιουργήσουν εικόνες ή βίντεο που δεν μπορούν εύκολα να ξεχωρίσουν από πραγματικά περιεχόμενα. Αυτό το είδος περιεχομένου μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην εμπιστοσύνη μας.
5. Ψευδής σύνδεση (False Connection): Αυτή η περίπτωση, αναφέρεται σε τίτλους, γραφικά ή υπότιτλους που δεν υποστηρίζουν το περιεχόμενο, εννοώντας ότι οι επικεφαλίδες, οι εικόνες ή οι υπότιτλοι μιας πληροφορίας δημιουργούν μια πρώτη εντύπωση ή προσδοκία που δεν αντανακλά ακριβώς το πραγματικό περιεχόμενο. Αυτό πολλές φορές γίνεται με σκοπό την προσέγγιση του κοινού ή τη δημιουργία ενδιαφέροντος, αλλά η πληροφορία που παρέχεται μπορεί να μην ανταποκρίνεται επαρκώς στην εντύπωση που προσπαθεί να δώσει. Η πρακτική αυτή αρχικά μπορεί και να φανεί αθώα, όπως στην περίπτωση των clickbait τίτλων που στοχεύουν στο να προκαλέσουν περιέργεια. Ωστόσο, από μία ευρύτερη οπτική, σημειώνεται ότι αυτή η πρακτική μπορεί να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη του κοινού στα μέσα ενημέρωσης.
6. Ψευδής Συμφρασμός (False Context): Είναι η πρακτική της κοινοποίησης αυθεντικού περιεχομένου με την προσθήκη ψευδών πληροφοριών στο πλαίσιο της δημοσίευσης. Αυτό συμβαίνει όταν ένα πραγματικό γεγονός ή εικόνα αναδημοσιεύεται με σκοπό να παραπλανήσει ή να δώσει παραπλανητική εντύπωση, αλλά το υλικό που χρησιμοποιείται είναι πραγματικό και αυθεντικό. Ένα παράδειγμα είναι η αναδημοσίευση μιας φωτογραφίας με διαφορετική λεζάντα ή περιγραφή που αλλάζει τον τρόπο που ερμηνεύεται το περιεχόμενο, προσθέτοντας έτσι μια ψευδή διάσταση στην αρχική πληροφορία.
7. Περιεχόμενο Χειραγώγησης (Manipulated Content): Όταν αναφερόμαστε σε πληροφορίες ή εικόνες που χειραγωγούνται για εξαπάτηση, εννοούμε την τροποποίηση των αυθεντικών πληροφοριών ή εικόνων με τρόπο που προκαλεί παραπλανητική

εντύπωση. Συνήθως, συμβαίνει όταν αλλοιώνονται πραγματικές φωτογραφίες και βίντεο με σκοπό το περιεχόμενο τους να φαίνεται πιο αληθινό για την παραπλάνηση του θεατή. Για παράδειγμα, μπορεί να περιλαμβάνει τροποποίηση φωτογραφιών για να προστεθούν ή να αφαιρεθούν στοιχεία, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια παραπλανητική αίσθηση της πραγματικότητας. Αυτό μπορεί να συμβεί προκειμένου να προσδοθεί περισσότερο ενδιαφέρον σε μια είδηση ή για να δοθεί μεγαλύτερη σημασία σε μια ήδη σημαντική είδηση. (Tandoc, 2018)

Εικόνα 2: 7 Κατηγορίες Πληροφοριακής Διαταραχής

Σύμφωνα με το άρθρο των EC Tandoc Jr, ZW Lim και R Ling (2018) υπάρχουν ακόμα οι εξής κατηγορίες ψεύτικων ειδήσεων:

1. Διαφήμιση και Δημόσιες Σχέσεις: Αναφέρεται στην πρακτική να παρουσιάζονται προϊόντα σε μορφή που θυμίζουν δελτία ειδήσεων (Video News Releases, VNRs), δημιουργώντας μια παραπλανητική εντύπωση περί γνησιότητας και αξιοπιστίας. Για παράδειγμα, τα προϊόντα αυτά προτιμάτε να προβάλλονται κατά την διάρκεια του δελτίου ειδήσεων χωρίς να υπάρχει κάποια αναφορά της σκοπιμότητάς τους. Θεωρούνται μορφή ψεύτικων ειδήσεων γιατί πολύ συχνά δυσκολεύεται κανείς να τις διακρίνει από πραγματικές ειδήσεις, καταλήγοντας στη μη αναγνώριση μεταξύ του τι είναι πραγματικό και τι αποτελεί διαφημιστικό μήνυμα. (Tandoc, 2018)

2. Παγίδα Κλικ (Clickbait): Η χρήση των τίτλων «clickbait», σχεδιάστηκε για να προκαλεί τους αναγνώστες να κάνουν κλικ και να μεταφέρονται σε ένα εμπορικό ιστότοπο.

Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας περίπτωσης, έγινε viral στο Facebook τον Μάρτιο του 2017 παρουσιάζοντας έναν τίτλο για έναν πλούσιου άνδρα που συνελήφθη για υπερβολική ταχύτητα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο τίτλος υποδήλωνε ότι είχε πει στην αστυνομία ότι το αυτοκίνητο του στοίχιζε περισσότερα από τον ετήσιο μισθό του αστυνομικού. Αυτό προκάλεσε αρνητικά και ρατσιστικά σχόλια. Παρόλα αυτά, το κλικ στην ανάρτηση δεν οδηγούσε τον χρήστη σε κανένα άρθρο ειδήσεων, αλλά σε μια σελίδα μάρκετινγκ. Αυτός ο τύπος αντικειμένου βασίζεται σε στοιχεία ειδήσεων για να προσελκύσει την προσοχή, αλλά παραπλανά πολλούς ανθρώπους στη διαδικασία, ακόμη και προκαλώντας θυμό για κάτι που δεν είχε συμβεί. (Tandoc, 2018)

3. Προπαγάνδα: Η έννοια της προπαγάνδας αναφέρεται στη χρήση ειδήσεων που δημιουργούνται από πολιτικές οντότητες με σκοπό την επίδραση στις αντιλήψεις του κοινού. Ο σκοπός είναι συχνά διακριτικός, με σκοπό να ωφεληθεί ένα δημόσιο πρόσωπο, ένας οργανισμός ή μία κυβέρνηση.

Η μελέτη εστιάζει στο Channel One, ένα ρώσικο ειδησεογραφικό κανάλι, που, παρά το γεγονός ότι είναι παλαιού τύπου πρακτορείο ειδήσεων, δεν ακολουθεί τον ίδιο δημοσιογραφικό κώδικα με τα δυτικά πρακτορεία. Η μελέτη αυτή, δείχνει ότι οι ειδήσεις από το Channel One χρησιμοποιούνται ως «στρατηγικές αφηγήσεις» και «εργαλείο για τους πολιτικούς παράγοντες» για να διαμορφώσουν αντιλήψεις και ενέργειες στο διεθνές κοινό. Παράλληλα, το Channel One διαπιστώθηκε ότι δημοσίευσε πραγματικά ψευδείς ειδήσεις με σκοπό την επηρεάση της δημόσιας άποψης για τις ενέργειες της Ρωσίας. (Tandoc, 2018)

Σύμφωνα με τον Chen et al. (2013) η έννοια της «γκρίζας ζώνης» αναφέρεται στο γεγονός ότι υπάρχει ένα ενδιάμεσο πεδίο όπου είναι δύσκολο να διακριθεί ανάμεσα σε διαφήμιση και προπαγάνδα, καθώς ενδέχεται να υπάρχουν επικαλυπτόμενα κίνητρα. Για παράδειγμα, άτομα πληρώνονται για να δημοσιεύουν σχόλια σε πλατφόρμες κοινωνικών μέσων και φόρουμ.

Όπως και η διαφήμιση, έτσι και η προπαγάνδα βασίζεται συχνά σε γεγονότα, αλλά περιλαμβάνει μεροληψία που προωθεί μια συγκεκριμένη πλευρά ή προοπτική.

Παρόμοια με τη διαφήμιση, η προπαγάνδα βασίζεται συχνά σε γεγονότα, αλλά περιλαμβάνει μεροληψία που προωθεί μια συγκεκριμένη πλευρά ή προοπτική. Μια τέτοια ανάμειξη ειδήσεων και σχολίων, αν και δεν είναι πρωτόγνωρη στη δημοσιογραφία, κρύβεται πίσω από την ιδιοποίηση του να είναι μια αντικειμενική είδηση. Ωστόσο, ο στόχος είναι συχνά να πείσει παρά να ενημερώσει. (Tandoc, 2018)

Όλες οι κατηγορίες παραπλανητικών ειδήσεων που έχουν αναφερθεί είναι ψευδείς ειδήσεις, που στοχεύουν στην εξαπάτηση και την πρόκληση βλάβης. Επίσης, όλες οι μορφές παραπλανητικών ειδήσεων είναι κατασκευασμένες και δεν βασίζονται σε αληθινά γεγονότα, παρόλο που οι συγγραφείς αυτών των ειδήσεων προσδοκούν ότι οι αναγνώστες θα τις αντιληφθούν ως αληθείς, παρά το γεγονός ότι είναι ψευδείς. (Tandoc, 2018)

1.3 Ο ρόλος του κοινού

Οι ψευδείς ειδήσεις δεν αποτελούν απλώς δημιουργία ενός ατόμου ή ενός οργανισμού, αλλά εμπλέκουν το κοινό στην επικοινωνία και τη διάδοση τους. Οι ειδήσεις αυτές, έχουν ως στόχο την δημιουργία μιας ιστορίας που θα φανεί αξιόπιστη στο κοινό. Σε περίπτωση που το κοινό αντιλαμβάνεται την ψευδή είδηση ως αληθινή, μπορεί να προκαλέσει πολύ σοβαρές επιπτώσεις όπως, λανθασμένες αποφάσεις ή διάδοση ανακριβών πληροφοριών που μπορεί να επηρεάσει την κοινή γνώμη. Επίσης, όταν οι ψευδείς ειδήσεις αντιλαμβάνονται από το κοινό ως αληθινές ειδήσεις, οι δημοσιογράφοι και η δημοσιογραφία γενικότερα αντιμετωπίζουν μια πρόκληση στην αξιοπιστία τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς επιδρά στη διαδικασία κατασκευής και διάδοσης των ψευδών ειδήσεων. Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι χρήστες ανταλλάσσουν μεταξύ τους πληροφορίες, οι οποίες μπορούν να είναι τόσο αληθείς όσο και ψευδείς. Η κοινωνική δυναμική των μέσων αυτών μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση ψευδών ειδήσεων, καθώς η επικοινωνία μεταξύ των χρηστών και η ανταλλαγή πληροφοριών μπορεί να δώσει προτεραιότητα στην εκτίμηση της κοινωνικής αποδοχής των ειδήσεων πάνω από την πραγματική τους ακρίβεια και εγκυρότητα. Επομένως, η ποιότητα των πληροφοριών μπορεί να παραμεληθεί υπό την επίδραση της κοινωνικής δυναμικής των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. (Tandoc, 2018)

1.4 Συνέπειες Ψευδών Ειδήσεων

Οι ψευδείς ειδήσεις μπορούν να έχουν σοβαρές επιπτώσεις, από την απειλή της ιδιωτικής ασφάλειας μέχρι και στο να επηρεάσει την εμπιστοσύνη των ανθρώπων. Μερικοί κίνδυνοι που σχετίζονται με την παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις²:

- Απειλή ατομικής ασφάλειας: Η δημοσίευση προσωπικών πληροφοριών, όπως διεύθυνση κατοικίας, αριθμό τηλεφώνου ή προσωπικά δεδομένα, μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη φυσική ασφάλεια ενός ατόμου.
- Επηρεασμός συμπεριφοράς και πεποιθήσεων: Οι ψευδείς ειδήσεις σχεδιάζονται για να επηρεάσουν τις πεποιθήσεις και τις αποφάσεις των ανθρώπων, αλλάζοντας έτσι την συμπεριφορά τους.
- Νομικές συνέπειες: Σε ορισμένες περιπτώσεις, η δημοσίευση ψευδών ειδήσεων μπορεί να οδηγήσει σε νομικές συνέπειες, όπως δικαστικές αγωγές για δυσφήμιση ή παραβιάσεις της ιδιωτικότητας.
- Αναστάτωση στον κυβερνοχώρο: Οι ψευδείς ειδήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο από κακόβουλους για να εισέλθουν στον κυβερνοχώρο και να προκαλέσουν αναστάτωση ή να κλέψουν πληροφορίες (όπως, εικονικούς τραπεζικούς λογαριασμούς).
- Εμπιστοσύνη και αξιοπιστία: Οι ψευδείς ειδήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε αμφιβολίες σχετικά με την αξιοπιστία των μέσων ενημέρωσης γενικά, καταστρέφοντας έτσι την εμπιστοσύνη του κοινού σε αυτά.

² What Are The Dangers of Fake News? | The Risk of Fake News, στο: <https://www.peoplesbanknet.com/the-dangers-of-fake-news/> (Δημοσιεύτηκε την 1^η Νοεμβρίου 2021).

1.5 Μέθοδοι αντιμετώπισης Ψευδών Ειδήσεων

Η πιο αξιόπιστη προσέγγιση για προστασία από τις ψευδείς ειδήσεις είναι η εμπιστευτικότητα σε κάτι μόνο όταν μπορούμε να το επαληθεύσουμε². Στην εποχή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οι ψευδείς ειδήσεις εξαπλώνονται με πολύ γρήγορους ρυθμούς, περιβάλλοντάς μας σε καθημερινή βάση. Αν δεν είμαστε προσεκτικοί, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να δεχτούμε και να δράσουμε βάσει αυτών των ψευδών πληροφοριών.

- Ποια είναι η πηγή της είδησης: Κατά την αξιολόγηση της αξιοπιστίας μιας είδησης, είναι σημαντικό να διερευνήσουμε την πηγή της και την αξιοπιστία της πηγής αυτής. Μία αξιόπιστη πηγή είναι πιο πιθανόν να παρέχει ακριβείς και αξιόπιστες πληροφορίες σε σύγκριση με ένα μη αξιόπιστο πηγαίο φορέα.
- Υποστηρικτικές πηγές: Αναφέρονται στις πηγές που χρησιμοποιούνται για να υποστηρίξουν τα επιχειρήματα ή τις πληροφορίες που παρουσιάζονται σε ένα άρθρο. Είναι σημαντική η αξιολόγηση της αξιοπιστίας αυτών των υποστηρικτικών πηγών. Για να διαπιστώσουμε την αξιοπιστία τους, μπορούμε να εξετάσουμε τον τρόπο που παρουσιάζονται οι πληροφορίες, το επίπεδο ακριβείας των δεδομένων που παρέχουν ή τυχόν συγκρούσεις συμφερόντων που μπορεί να επηρεάζουν την αντικειμενικότητα τους. Ακόμη, μπορούμε να εξετάσουμε τον αριθμό των πηγών που χρησιμοποιούνται σε ένα άρθρο. Η χρήση διαφορετικών, ανεξάρτητων πηγών μπορεί να ενισχύσει την αξιοπιστία και την ολοκληρωμένη κάλυψη ενός θέματος.
- Δημιουργός/συγγραφέας του άρθρου: Ο έλεγχος του συγγραφέα είναι μια αρκετά σημαντική πρακτική για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας ενός άρθρου. Αναζητώντας τον συγγραφέα μπορούμε να ανακαλύψουμε την εμπειρία του στο συγκεκριμένο πεδίο, προηγούμενες δημοσιεύσεις του, τη φήμη του και οποιαδήποτε προσωπική ή επαγγελματική ατζέντα.
- Έλεγχος ημερομηνίας: Έλεγχος ημερομηνίας δημοσίευσης ενός άρθρου ή μιας πληροφορίας για το αν είναι πρόσφατη και όχι απλώς μια παλιά ιστορία που έχει ανακατασκευαστεί.

² What Are The Dangers of Fake News? | The Risk of Fake News, στο: <https://www.peoplesbanknet.com/the-dangers-of-fake-news/> (Δημοσιεύτηκε την 1^η Νοεμβρίου 2021).

- **Σχόλια:** Τα σχόλια που δημοσιεύονται σε άρθρα, βίντεο ή αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να είναι πηγή πολύτιμων πληροφοριών, αλλά πρέπει να είμαστε εξαιρετικά προσεκτικοί με τον τρόπο που τα ερμηνεύουμε και να λαμβάνουμε υπόψη την πιθανότητα ύπαρξης bots ή ατόμων που προσλαμβάνονται για να δημοσιεύουν, μπερδεμένες ή ψευδείς ειδήσεις.
- **Έλεγχος Χρηματοδότησης:** Οι χορηγοί ενός άρθρου μπορεί να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται οι πληροφορίες και να δημιουργήσουν προκαταλήψεις ή σύγκρουση συμφερόντων. Μπορούμε να ελέγξουμε αν κάποιος χρηματοδότησε το άρθρο και αν ναι, μπορούμε να μάθουμε επίσης ποιος το πλήρωσε.
- **Προσεκτική αναδημοσίευση άρθρων:** Η αναδημοσίευση άρθρων πρέπει να γίνεται με μεγάλη προσοχή. Όταν δεν είμαστε σίγουροι για την αυθεντικότητα του άρθρου, σκεφτόμαστε πολύ καλά πριν κάνουμε αναδημοσίευση.

1.6 Ψευδείς ειδήσεις και ChatGPT

Η τεχνητή νοημοσύνη, όπως το ChatGPT, αν και έχει την δυνατότητα να προσφέρει πολλά θετικά στον τρόπο που ζούμε και αλληλοεπιδρούμε στο διαδίκτυο, έχει επίσης τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί για κακόβουλους σκοπούς, όπως διάδοση μίσους και παραπληροφόρησης³. Η ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, ιδιαίτερα η ανάπτυξη του ChatGPT, έχει επιφέρει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις στον τρόπο που ζούμε, εργαζόμαστε και αλληλοεπιδρούμε με τον κόσμο στο διαδίκτυο. Το ChatGPT και παρόμοιες τεχνολογίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες, να εκπαιδεύουν και να ενημερώνουν το κοινό σε πολλά θέματα, γίνεται όμως και κατάχρηση για τη διάδοση παραπληροφόρησης, τη δημιουργία ψεύτικων κριτικών και ακόμη και τη δημιουργία περιεχομένου που υποκινεί τη βία. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν εργαλεία όπως το ChatGPT συνδυάζονται με ψεύτικες εικόνες και ήχο, καθώς αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις.

³ Dekens, N., How ChatGPT Could Spread Disinformation Via Fake Reviews – Spiceworks, στο: <https://www.spiceworks.com/tech/artificial-intelligence/guest-article/how-chatgpt-could-spread-disinformation-via-fake-reviews/> (δημοσιεύτηκε στις 7 Ιουλίου 2023).

Το ChatGPT χρησιμοποιεί την τεχνητή νοημοσύνη και τη μηχανική μάθηση για τη δημιουργία απαντήσεων με βάση την εκπαίδευση του από ένα μεγάλο σώμα δεδομένων³. Αυτά τα δεδομένα περιλαμβάνουν απόψεις και γνώσεις που έχουν συλλεχθεί από το διαδίκτυο και εκπαιδεύουν το σύστημα. Επίσης, το ChatGPT μπορεί να παράγει νέο περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένων κριτικών, που μπορεί να φαίνονται ότι προέρχονται από πραγματικά άτομα. Αυτό καθιστά δύσκολο να διακριθεί το αληθινό περιεχόμενο από το ψεύτικο, με αρνητικές επιπτώσεις στην αξιοπιστία των πληροφοριών και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο.

1.7 Η επιρροή των εικόνων και του ήχου που παράγονται από την τεχνητή νοημοσύνη στην αύξηση της παραπληροφόρησης

Όταν χρησιμοποιούνται μοντέλα γλώσσας τεχνητής νοημοσύνης μαζί με παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη που δημιουργεί εικόνες και ήχο, υπάρχει μεγαλύτερος κίνδυνος διάδοσης παραπληροφόρησης³ που είναι εξαιρετικά ρεαλιστική. Τα Deepfake είναι ένα παράδειγμα αυτής της τεχνολογίας, καθώς μπορούν να δημιουργήσουν παραπλανητικό περιεχόμενο χρησιμοποιώντας τεχνητή νοημοσύνη για να χειριστούν τις εικόνες και τον ήχο με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνεται πραγματικό. Αυτή η συνδυασμένη χρήση κειμένου από την τεχνητή νοημοσύνη με χειραγωγημένη πολυμέσα μπορεί να ενθαρρύνει τη διάδοση παραπληροφόρησης δημιουργώντας πειστικό και παραπλανητικό περιεχόμενο.

Η αναγνώριση των Deepfakes και του περιεχομένου που παράγεται από την τεχνητή νοημοσύνη απαιτεί έναν συνδυασμό τεχνικής ανάλυσης και κριτικής σκέψης. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες μέθοδοι που μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό πιθανών Deepfakes:

- **Οπτικές Ανωμαλίες:** Αναζήτηση για συνέπειες ή μη φυσιολογικές κινήσεις στις εκφράσεις του προσώπου, στις κινήσεις των ματιών ή στις χειρονομίες του σώματος.

³ Dekens, N., How ChatGPT Could Spread Disinformation Via Fake Reviews – Spiceworks, στο: <https://www.spiceworks.com/tech/artificial-intelligence/guest-article/how-chatgpt-could-spread-disinformation-via-fake-reviews/> (δημοσιεύτηκε στις 7 Ιουλίου 2023).

Τα βίντεο Deepfake μπορεί να παρουσιάζουν τεχνικές ατέλειες, θολές άκρες ή αναντιστοιχία στο φωτισμό και τις σκιές.

- Ανωμαλίες στον Ήχο: Προσοχή σε οποιαδήποτε ασυνήθιστη μορφή φωνής ή στη χρήση συνθετικών φωνών. Ο βαθύς ψεύτικος ήχος ενδέχεται να μην έχει φυσικό τονισμό ή να παρουσιάζει δυσλειτουργίες.
- Επαλήθευση πηγής: Εξέταση της αρχικής πηγής του περιεχομένου. Έλεγχος για μεταδεδομένα, χρονικές σημάνσεις εικόνας ή βίντεο και σύγκριση με άλλες αξιόπιστες πηγές προκειμένου να επιβεβαιωθεί η αυθεντικότητα.
- Αντίστροφη Αναζήτηση Εικόνας: Αντίστροφη αναζήτηση εικόνας για έλεγχο εάν η ίδια εικόνα ή πρόσωπο έχει χρησιμοποιηθεί σε άλλα περιβάλλοντα ή από διαφορετικά άτομα.
- Ασυνέπειες στην Κίνηση: Προσοχή σε τυχόν αφύσικες ή κινήσεις που φαίνονται προβληματικές στο βίντεο. Οι αλγόριθμοι Deepfake ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ακριβή αναπαραγωγή πολύπλοκων λεπτομερειών, με αποτέλεσμα την εμφάνιση ελαφρών ανωμαλιών ή ασυνεπειών στην κίνηση.

1.8 Συνθήκες και τακτικές ψεύτικων πληροφοριών μέσω της τεχνητής νοημοσύνης

Οι ψεύτικες ή παραπλανητικές πληροφορίες συνήθως εξαπλώνονται μέσω των κοινωνικών δικτύων και των πλατφορμών συνομιλίας⁴. Οι κακόβουλοι μπορούν να καθοδηγήσουν το ChatGPT να δημιουργήσει ψευδείς αφηγήσεις που μοιάζουν ρεαλιστικές και αξιόπιστες, περιλαμβάνοντας:

- Επιθέσεις phishing που συνδυάζουν ανακριβείς πληροφορίες με ακριβείς δεδομένα από δημόσιες και σκοτεινές πηγές του διαδικτύου, με σκοπό να εκμεταλλευτούν την αφέλεια των ανυποψίαστων ανθρώπων.

⁴ Roys, J., How to Detect and Counter ChatGPT False Information — SDV INTERNATIONAL, στο: <https://www.sdvinternational.com/insights/chatgpt-false-information> (δημοσιεύτηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 2023).

- Θεωρίες συνωμοσίας που αναφέρονται σε πιθανούς τρόπους με τους οποίους μυστικές ομάδες ή εξουσίες επηρεάζουν σημαντικά γεγονότα.
- Ψευδείς ειδήσεις και φήμες σχετικά με τις ζωές ή τους θανάτους γνωστών προσωπικοτήτων, με σκοπό να προκαλέσουν ενδιαφέρον και προβολές.
- Παραπληροφόρηση στον τομέα της ιατρικής και της υγείας, ειδικά κατά την διάρκεια κρίσεων δημόσιας υγείας.
- Παραπληροφόρηση και ψευδείς πληροφορίες σχετικά με πολιτικά θέματα, πολιτικούς και εκλογές, με σκοπό τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης.

1.9 Πως μπορούν να διαδοθούν ψεύτικες πληροφορίες με ChatGPT

Το ChatGPT απαντά σε ερωτήσεις και παρέχει κείμενο με βάσει αυτά που του έχουν ζητηθεί⁴. Αντίστοιχα με ένα παιδί, δεν διαθέτει τη δυνατότητα να αναγνωρίζει εάν η πληροφορία που παράγει είναι ακριβής, εσφαλμένη, προσβλητική ή ρατσιστική. Το ChatGPT εξαρτάται από τα δεδομένα που έχει εκπαιδευτεί, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν προκαταλήψεις ή παραπληροφόρηση.

Η τεχνητή νοημοσύνη, μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο για τη δημιουργία περιεχομένου σε διάφορα θέματα, συμπεριλαμβανομένων ειδήσεων. Ωστόσο, όταν η προτροπή εισάγει μια συγκεκριμένη οπτική γωνία ή προσέγγιση, όπως μια θεωρία συνωμοσίας, η τεχνητή νοημοσύνη δεν λαμβάνει υπόψη την ηθική ή τις πιθανές επιπτώσεις του παραγόμενου περιεχομένου. Έτσι, το αποτέλεσμα μπορεί να περιλαμβάνει προκαταλήψεις, παραπληροφόρηση ή ακόμη και προκλητικό περιεχόμενο, ανάλογα με τη φύση της προτροπής και τα δεδομένα που έχει εκπαιδευτεί η τεχνητή νοημοσύνη.

⁴ Roys, J., How to Detect and Counter ChatGPT False Information — SDV INTERNATIONAL, στο: <https://www.sdvinternational.com/insights/chatgpt-false-information> (δημοσιεύτηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 2023).

Κεφάλαιο 2ο: Διαδικτυακός Εκφοβισμός

Στόχος του κεφαλαίου είναι να διερευνήσει εκτενώς το φαινόμενο του διαδικτυακού εκφοβισμού, παρουσιάζοντας τις διάφορες μορφές του, τις αιτίες που τον προκαλούν, και τις επιπτώσεις του σε διαφορετικούς τομείς της κοινωνίας. Αναλύονται οι ψυχολογικές, κοινωνικές και συναισθηματικές επιπτώσεις του διαδικτυακού εκφοβισμού σε θύματα και παρατηρητές, καθώς και οι πιθανές συνέπειες στον τομέα της εκπαίδευσης, της ψυχικής υγείας, και της κοινωνικής συνοχής.

Επιπλέον, ο στόχος είναι να προταθούν μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης του διαδικτυακού εκφοβισμού τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Μελετάται η σημασία της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης, καθώς και η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ κοινοτήτων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, και πλατφόρμων κοινωνικών μέσων για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

2.1 Ορισμός εκφοβισμού

Ο εκφοβισμός (Bullying) είναι μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από απειλές, παρενοχλήσεις ή επιθετικές ενέργειες προς άτομα που θεωρούνται αδύναμα, μικρότερα ή λιγότερο ισχυρά⁵. Αυτή η συμπεριφορά μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορους τρόπους, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής βίας, των λεκτικών απειλών, των ψυχολογικών επιθέσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Υπάρχουν πολλές μορφές εκφοβισμού τόσο σε παιδιά όσο και σε ενήλικες. Οι θύτες μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες τακτικές, όπως φυσικές επιθέσεις (σπρώξιμο ή άλλη σωματική βία), λεκτικές απειλές (απειλές ή επωνυμία), ψυχολογικές επιθέσεις (διάδοση φήμης ζωντανά είτε διαδικτυακά) και κοινωνικό αποκλεισμό, για να εξασφαλίσουν τον έλεγχο και την υποταγή των θυμάτων τους.

Ο εκφοβισμός επηρεάζει αρνητικά τη σχολική απόδοση⁵, καθώς τα παιδιά που φοβούνται τον εκφοβισμό ενδέχεται να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στο σχολείο ή ακόμη και να το εγκαταλείψουν. Οι νέοι που αντιμετωπίζουν εκφοβισμό συχνά έρχονται αντιμέτωποι με

⁵ Park, K., LibGuides, Bullying: Introduction, στο: <https://libguides.com.edu/c.php?g=649193&p=4554104>

προβλήματα ανάπτυξης και δυσκολίες στην αξιοποίηση των φυσιολογικών, κοινωνικών και ακαδημαϊκών τους ικανοτήτων. Η συνεχής έκθεση στον εκφοβισμό οδηγεί τα παιδιά σε αυξημένη ανασφάλεια και άγχος, με μείωση της αυτοεκτίμησης και αυξημένα επίπεδα κατάθλιψης, ακόμη και σε ενήλικη ηλικία.

Τα άτομα που εκδηλώνουν εκφοβιστικές συμπεριφορές στην παιδική ηλικία συχνά διατηρούν αυτήν τη συμπεριφορά και στην ενηλικίωση τους⁵. Η παρόμοια συμπεριφορά εκφοβισμού στο περιβάλλον του οικογενειακού σπιτιού είναι γνωστή ως «παιδική κακοποίηση» ή «συζυγική κακοποίηση». Επιπλέον, ο εκφοβισμός μπορεί να εμφανίζεται σε διάφορα περιβάλλοντα, όπως φυλακές, κατασκηνώσεις και άλλες κοινωνικές ομάδες ή καταστάσεις ομαδικής διαβίωσης.

Πρόσφατα, η προσοχή έχει στραφεί στον εκφοβισμό στον χώρο εργασίας, που χαρακτηρίζεται από τον εκφοβισμό από αφεντικά και συναδέλφους σε αυτούς που θεωρούνται «κατώτεροι». Τα άτομα που υποφέρουν από εκφοβισμό στον χώρο εργασίας τους συχνά αντιμετωπίζονται ως αναποτελεσματικοί, επηρεάζοντας την επαγγελματική τους πορεία και περιορίζοντας τις ευκαιρίες τους για επιτυχία. Τα θύματα συχνά, επιλέγουν να αλλάξουν θέση εργασίας, αναζητώντας ένα περιβάλλον εργασίας που δεν είναι τόσο εχθρικό.

2.2 Είδη εκφοβισμού

Ο εκφοβισμός αποτελεί ένα σύνθετο και σοβαρό κοινωνικό φαινόμενο που εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους και μορφές στην καθημερινότητα μας⁶. Πρόκειται για μια αρνητική συμπεριφορά που βασίζεται στην παρενόχληση, βλάβη ή ανασφάλεια ενός ατόμου από έναν ή περισσότερους θύτες. Στο πλαίσιο αυτό, διακρίνουμε διάφορα είδη εκφοβισμού, με το καθένα από αυτά να επιδρά αρνητικά στην ευημερία των ατόμων, δείχνοντας την ανάγκη για προληπτικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις που θα αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά αυτό το σοβαρό κοινωνικό ζήτημα.

⁵ Park, K., LibGuides, Bullying: Introduction, στο: <https://libguides.com.edu/c.php?g=649193&p=4554104>

⁶ Αγωγή, Πρόγραμμα. ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΤΥΧΕΡΟΥ «ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ: ΕΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΕ ΕΝΑΝ ΕΙΚΟΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ»

2.2.1 Διαδικτυακός εκφοβισμός

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός χαρακτηρίζεται ως σκόπιμη, επιβλαβής και επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά που αντανάκλα μια κατάχρηση εξουσίας. Οι συμπεριφορές εκφοβισμού τις περισσότερες φορές εκδηλώνονται σωματικά (χτύπημα, σπρώξιμο), λεκτικά (πείραγμα, απειλές) ή σχεσιακά (κοινωνικός αποκλεισμός, διάδοση φήμης). Αν και ο σωματικός εκφοβισμός δεν μπορεί να συμβεί μέσω της τεχνολογίας, ο λεκτικός και σχεσιακός εκφοβισμός επιτυγχάνεται με τη χρήση ηλεκτρονικών ή ασύρματων μέσων. Σύμφωνα με τους Sariff & Gouin, 2005, ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι «κρυφός ψυχολογικός εκφοβισμός που μεταφέρεται μέσω των ηλεκτρονικών μέσων». (Potocki, 2015)

2.2.2 Λεκτικός Εκφοβισμός

Ο λεκτικός εκφοβισμός αποτελεί μια πράξη που επικεντρώνεται στη δημιουργία αρνητικών εντυπώσεων μέσω της γλώσσας ή της ομιλίας (Olweus, 1993). Αυτός ο τύπος εκφοβισμού εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους, όπως ο λεκτικός χλευασμός, που συχνά θεωρείται ως πείραγμα εναντίον ενός άλλου ατόμου. Επίσης, μπορεί να χαρακτηριστεί ως απειλητικό για την ευημερία του θύματος. (Eliot, 2010)

Σύμφωνα με τον ορισμό του Olweus, ο λεκτικός εκφοβισμός πρέπει να είναι επαναλαμβανόμενος και να διαρκεί για ένα χρονικό διάστημα, καθώς ένα περιστασιακό πείραγμα δεν θεωρείται λεκτικός εκφοβισμός. Συνήθως, όταν μιλάμε για λεκτικό εκφοβισμό, αναφερόμαστε σε άτομα που χρησιμοποιούν υβριστικές λέξεις, χαρακτηρισμούς και φωνές για να αποκτήσουν έλεγχο και δύναμη πάνω στον στόχο τους. Αναφέρεται επίσης σε άτομα που χρησιμοποιούν απειλές και προσβολές με σκοπό να υποτιμήσουν και να πληγώσουν κάποιο άλλο άτομο. Οι δράστες επιλέγουν τα θύματα τους με βάση την εμφάνιση και τον τρόπο που συμπεριφέρονται, με σκοπό να δημιουργήσουν αρνητική εικόνα και να προκαλέσουν κακό στην ψυχολογία του. Σύμφωνα με έρευνα (Wang, 2009) ο λεκτικός εκφοβισμός πραγματοποιείται περίπου το 37,4% του χρόνου σε καταστάσεις εκφοβισμού, με τις γυναίκες να αποτελούν το 34,7% των λεκτικών εκφοβιστών. (Potocki, 2015)

2.2.3 Σωματικός Εκφοβισμός

Ο σωματικός εκφοβισμός αναφέρεται στην επαναλαμβανόμενη χρήση αρνητικής ενέργειας με σκοπό την βλάβη ενός ατόμου ή μίας ομάδας ατόμων. Αυτός ο τύπος εκφοβισμού περιλαμβάνει φυσική επαφή με το θύμα, όπως ώθηση, χτύπημα, δάγκωμα και τσίμπημα (Olweus, 1993). Στον σωματικό εκφοβισμό, η εξουσία συνήθως είναι έντονα ανισορροπημένη υπέρ του δράστη, ο οποίος είναι συνήθως μεγαλύτερος ή ισχυρότερος από το θύμα. Ο σωματικός εκφοβισμός γίνεται πιο εύκολα αντιληπτός από το σχολικό σύστημα ή έναν ενήλικα καθώς το θύμα έχει την πιθανότητα να υποστεί εμφανές τραύματα (Batsche, 1994). Σύμφωνα με τον (Eron, 1987), οι άνδρες δράστες έχουν περίπου τρεις έως και τέσσερις φορές περισσότερη πιθανότητα σωματικά εκφοβιστικής βίας από τις γυναίκες. (Potocki, 2015)

2.2.4 Σχεσιακός Εκφοβισμός

Ο σχεσιακός εκφοβισμός αποτελεί μια μορφή εκφοβισμού όπου η αρνητική συμπεριφορά εναντίον ενός άλλου ατόμου διαπράττεται χωρίς τη χρήση λεκτικών ή σωματικών μεθόδων. Σύμφωνα με τον (Olweus, 1996), αυτό μπορεί να εκδηλωθεί μέσω πράξεων όπως η αγνόηση, ο αποκλεισμός ενός μαθητή από μία ομάδα ή η διάδοση φημών. Ο εκφοβισμός αυτός μπορεί να μην περιλαμβάνει λεκτικές ενέργειες αλλά περιλαμβάνει χειρονομίες προσώπου ή χεριών, οι οποίες μπορεί να θεωρηθούν ως μια μορφή κοροϊδίας, κυρίως όταν σχετίζονται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ή χαρακτηριστικά του θύματος. Για παράδειγμα, μία ομάδα παιδιών ενδέχεται να εκφοβίσει ένα παιδί υπέρβαρο κάνοντας χειρονομίες και κινήσεις χεριών για μίμηση του βάρους του. Ο σχεσιακός εκφοβισμός ονομάζεται επίσης κοινωνικός εκφοβισμός, καθώς περιλαμβάνει την επίθεση του δράστη στην κοινωνική θέση του θύματος με διάφορους τρόπους. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη διάδοση φήμης, τη δημιουργία τραγουδιών, το εκφοβιστικό γέλιο προς το θύμα, όπως και το να πει σε άλλους μαθητές να μην είναι φίλοι με το θύμα. Συνεπώς, αποτελεί έναν συνδυασμό λεκτικού και σχεσιακού εκφοβισμού (Law, 2012). Τέλος, φαίνεται ότι τα κορίτσια μικρής ηλικίας τείνουν να χρησιμοποιούν τον σχεσιακό εκφοβισμό περισσότερο από τα αγόρια. (Potocki, 2015)

2.3 Ορισμός Διαδικτυακού Εκφοβισμού

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός (Cyberbullying) αποτελεί μια μορφή εκφοβισμού που εκδηλώνεται μέσω ψηφιακών συσκευών, όπως κινητά τηλέφωνα και υπολογιστές. Ο

διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να εμφανιστεί μέσω SMS, κειμένου και εφαρμογών, καθώς και μέσω διαδικτύου σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, φόρουμ ή διαδικτυακών παιχνιδιών, όπου οι χρήστες μπορούν να παρατηρούν, συμμετέχουν ή να κοινοποιούν περιεχόμενο. Περιλαμβάνει την αποστολή, δημοσίευση ή κοινοποίηση αρνητικού, επιβλαβούς, ψευδούς ή κακόβουλου περιεχομένου σχετικά με κάποιον άλλο. Μπορεί επίσης να συμπεριλαμβάνει τη διακίνηση προσωπικών ή ευαίσθητων πληροφοριών για κάποιον άλλο, με σκοπό τη δημιουργία ντροπής ή ταπείνωσης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο διαδικτυακός εκφοβισμός υπερβαίνει τα όρια, εξελίσσοντάς τη συμπεριφορά του σε παράνομη ή εγκληματική. (Bauman, 2009)

Τα τελευταία χρόνια η τεχνολογία έχει προστεθεί ως ένα εργαλείο στο οπλοστάσιο των στρατηγικών που χρησιμοποιούν άτομα με κακό σκοπό για να βλάψουν άλλους. Σύμφωνα με τους Keith & Martin, 2005 τα άτομα σε πιο αναπτυγμένες χώρες χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και άλλες τεχνολογίες, όπως κινητά τηλέφωνα, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα εκδήλωσης βλαβερών συμπεριφορών. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός, ένας όρος που έχει επινοηθεί από τον Bill Belsey, αυξάνεται πολύ γρήγορα, με τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε αυτό το πρόβλημα λόγω της ταχείας εξάπλωσης του. (Bauman, 2009)

2.4 Συνέπειες Διαδικτυακού Εκφοβισμού

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός δημιουργεί σημαντική ανασφάλεια στο θύμα, καθώς δεν υπάρχουν ασφαλή χώροι που μπορεί να νιώθει πραγματικά ασφαλής. Αυτό σημαίνει ότι ζει υπό διαρκή κίνδυνο επιθετικότητας. (Ortega, 2008)

Ψυχολογική έρευνα υποδεικνύει ότι να γίνεσαι θύμα διαδικτυακού εκφοβισμού έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του άγχους και ενδέχεται να οδηγήσει σε συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης. Επιπλέον, τα άτομα αυτά έχουν λιγότερες φιλίες, δεν γίνονται αποδεκτοί και είναι πιο επιφυλακτικοί και καχύποπτοι με τους γύρω τους. Μπορεί επίσης να έχει σοβαρές συνέπειες στον τομέα της εκπαίδευσης, επηρεάζοντας τη συμμετοχή ή την ακαδημαϊκή επίδοση ενός μαθητή, ιδίως όταν ο εκφοβισμός συμβαίνει ταυτόχρονα και διαδικτυακά αλλά και στο περιβάλλον του σχολείου ή στο χώρο εργασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να αντιμετωπίσουν ακόμη και αυτοτραυματισμούς ή αυτοκτονικές τάσεις. (Ortega, 2008)

Οι πολλαπλοί διαδικτυακοί εκφοβισμοί μπορούν να προέρχονται από ανώνυμους χρήστες, επομένως μπορεί να μην έχουμε σαφή εικόνα ποιος ακριβώς είναι ο επιτιθέμενος. Αυτή η ανασφάλεια μπορεί να ενισχύσει το αίσθημα απειλής και να ενθαρρύνει τους εκφοβιστές, καθώς πιστεύουν ότι η ανωνυμία τους στο διαδίκτυο μειώνει τις πιθανότητες να αντιμετωπιστούν νομικά. Καθώς οι διαδικτυακοί εκφοβιστές δεν έχουν την αντίδραση του θύματος μπροστά τους, συχνά θα προχωρήσουν σε περισσότερες επιθέσεις ή προκλήσεις από ό,τι θα έκαναν αν είχαν πραγματική επαφή με το θύμα. (Ortega, 2008)

Ακόμη ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να επηρεάσει ένα ευρύ φάσμα ανθρώπων. Τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τα μηνύματα και οι αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να φτάσουν σε πολλούς ανθρώπους, δίνοντας τη δυνατότητα στον εκφοβισμό να εξαπλωθεί εύκολα και να εντείνει την επίδραση του. Το ανώνυμο περιβάλλον του διαδικτύου επίσης ενθαρρύνει ορισμένους επιτιθέμενους να επιδείξουν ακόμα μεγαλύτερη προκλητικότητα και επιθετικότητα, καθώς αισθάνονται ασφαλείς πίσω από την οθόνη του υπολογιστή ή του κινητού τηλεφώνου τους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ακόμα πιο μεγάλες ζημιές για τα θύματα του εκφοβισμού. (Ortega, 2008)

Επιπλέον, ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να αφήσει μόνιμες επιπτώσεις. Τα ψευδείς δεδομένα ή τα προσβλητικά μηνύματα που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο μπορεί να παραμείνουν εκεί για πολύ καιρό, επηρεάζοντας τη ζωή, την επαγγελματική φήμη και την ψυχολογική ευημερία των ατόμων που τα αφορούν. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει αρνητικές συνέπειες που δεν αποδυναμώνονται εύκολα και μπορεί να επηρεάσει την ζωής τους για μεγάλο χρονικό διάστημα. (Ortega, 2008)

2.5 Αντιμετώπιση Διαδικτυακού Εκφοβισμού

Σε περίπτωση που κάποιο άτομο βρεθεί θύμα διαδικτυακού εκφοβισμού, είναι σημαντικό να αποφύγει την αντίδραση σε προκλητικά μηνύματα ή αναρτήσεις που αφορούν το θύμα, ακόμη και αν είναι προσβλητικά ή αναληθή⁷. Η αντίδραση μπορεί να επιδεινώσει την κατάσταση, δίνοντας ακριβώς αυτό που θέλει ο εκφοβιστής. Η αγνόηση των προκλητικών μηνυμάτων και η απόσυρση από την κατάσταση, αφαιρεί το κίνητρο του εκφοβιστή.

⁷ Robinson, L., Segal, J., Cyberbullying: Dealing with Online Bullies στο: <https://www.helpguide.org/articles/abuse/cyberbullying-dealing-online-bullies.htm>.

Είναι σημαντικό το θύμα να έχει αξιόπιστα άτομα στα οποία μπορεί να αναζητήσει υποστήριξη και επιβεβαίωση⁷, ιδίως όταν αντιμετωπίζει δυσάρεστες και επιβλαβείς εμπειρίες διαδικτυακού εκφοβισμού. Η επικοινωνία με την οικογένεια και τους φίλους ή η αναζήτηση νέων φίλων μπορεί να είναι πολύτιμη. Ακόμη, άτομα που αντιμετωπίζουν εκφοβισμό μπορούν να μιλήσουν και να μοιραστούν τα συναισθήματα τους σχετικά με την κατάσταση που αντιμετωπίζουν ακόμα και αν το άτομο που θα απευθυνθεί δεν μπορεί να δώσει απαντήσεις. Η απλή πράξη να εκφράσει ο θύτης τα συναισθήματα του σε κάποιον που τον στηρίζει μπορεί να έχει πραγματική επίδραση στη διάθεση και την αυτοεκτίμηση του θύματος⁷.

Ακόμη οι γονείς διαδραματίζουν έναν κρίσιμο ρόλο⁷ στην πρόληψη του διαδικτυακού εκφοβισμού για παιδιά. Είναι σημαντικό οι γονείς να είναι ενημερωμένοι σχετικά με τις διαδικτυακές δραστηριότητες των παιδιών τους και να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης. Καλό θα ήταν να υπάρχει έλεγχος της συσκευής του παιδιού και συζητήσεις μαζί του για την συμπεριφορά του στο διαδίκτυο.

Ένας άλλος τρόπος αντιμετώπισης του διαδικτυακού εκφοβισμού, είναι η λήψη στιγμιότυπου οθόνης⁷, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως απόδειξη σε περίπτωση που απαιτηθεί. Επίσης, η αγνόηση μηνυμάτων είναι ένας άλλος τρόπος αντιμετώπισης, αφού η απάντηση σε μηνύματα ενθαρρύνει περαιτέρω παρενόχληση. Τέλος, ο αποκλεισμός των εκφοβιστών σε περίπτωση μελλοντικών παρενοχλήσεων είναι ένας εξίσου καλός τρόπος αντιμετώπισης.

2.6 Διαφορές εκφοβισμού και διαδικτυακού εκφοβισμού

Είναι σημαντικό να κατανοούμε τις διαφορές ανάμεσα στον διαδικτυακό εκφοβισμό και τον εκφοβισμό πρόσωπο με πρόσωπο. Και οι δύο μορφές στοχεύουν στο να πληγώσουν το άτομο που βρίσκετε σε στόχο. Στον διαδικτυακό εκφοβισμό η ανισορροπία εξουσίας δεν είναι απαραίτητη, καθώς οι διαδικτυακοί εκφοβιστές μπορεί να είναι σωματικά αδύναμοι και να έχουν ελάχιστη κοινωνική δύναμη. Ωστόσο, μέσω της τεχνολογίας, αποκτούν δύναμη και

⁷ Robinson, L., Segal, J., Cyberbullying: Dealing with Online Bullies στο: <https://www.helpguide.org/articles/abuse/cyberbullying-dealing-online-bullies.htm>.

επιρροή, καθώς η επάρκειά τους στην τεχνολογία τους παρέχει το μέσο για να ασκήσουν εξουσία. (Bauman, 2009)

Στον κυβερνοχώρο, μια βασική διαφορά είναι ότι οι διαδικτυακοί εκφοβιστές μπορεί να θεωρούν ότι είναι ανώνυμοι και ότι η ταυτότητα τους παραμένει κρυφή (Brown, 2006). Παρόλα αυτά, υπάρχουν «ψηφιακά ίχνη» που μπορούν να αποκαλύψουν την ταυτότητα τους, αν και αυτό είναι δύσκολο (Willard, 2004). Η αίσθηση αυτή της ανωνυμίας μπορεί να ενθαρρύνει τον εκφοβιστή, καθώς η πεποίθηση τους ότι δεν μπορούν να αναγνωριστούν μπορεί να αφαιρέσει τους κοινωνικούς περιορισμούς και τους κανόνες, επιτρέποντας τους να συμπεριφέρονται με τρόπους που δεν θα έκανα αν ήταν αντιμέτωποι πρόσωπο με πρόσωπο με το θύμα (Patchin, 2006). Εκτός από αυτήν την απελευθέρωση από τους κοινωνικούς περιορισμούς, ο διαδικτυακός εκφοβιστής μπορεί να πιστεύει ότι δεν θα συλληφθεί ή δεν θα τιμωρηθεί (Brown, 2006), καθώς η πιθανότητα ανακάλυψης είναι πολύ μικρή στον κυβερνοχώρο. (Bauman, 2009)

Στο πρόσωπο με πρόσωπο εκφοβισμό, οι έμμεσες ενδείξεις όπως η γλώσσα τους σώματος και ο τόνος της φωνής μπορούν να μεταφέρουν σημαντικές πληροφορίες και να ενισχύσουν τα λεκτικά μηνύματα. Στην ηλεκτρονική επικοινωνία, αυτές οι ενδείξεις απουσιάζουν, μειώνοντας την πληροφορία που μπορεί να μεταφερθεί και την αντίδραση που μπορεί να προκληθεί. Επιπλέον, η απουσία ανταπόκρισης από το θύμα μπορεί να οδηγήσει τον εκφοβιστή να μην αντιληφθεί τις συνέπειες των πράξεων του. (Bauman, 2009)

Η κυριότερη διαφορά μεταξύ του εκφοβισμού πρόσωπο με πρόσωπο και του διαδικτυακού εκφοβισμού είναι η ταχύτητα με την οποία τα επιβλαβή μηνύματα ή οι εικόνες μπορούν να διαδοθούν σε πολλά άτομα. Η επικοινωνία στο διαδίκτυο είναι στιγμιαία, με έναν απεριόριστο αριθμό παραληπτών και τον εκφοβιστή να μην χρειάζεται να είναι φυσικά παρών μαζί με τον στόχο. Έτσι, ο εκφοβιστής μπορεί να προβεί σε επιθέσεις από οπουδήποτε, οποτεδήποτε, αξιοποιώντας την τεχνολογία. (Bauman, 2009)

2.7 Μέσα διαδικτυακού εκφοβισμού

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός λαμβάνει χώρα συνεχώς μέσω ψηφιακών μέσων όπως το Facebook, Instagram, TikTok και Twitter, καθώς είναι πολύ δημοφιλής και συχνά

χρησιμοποιούμενες πλατφόρμες διαδικτυακού εκφοβισμού⁶. Ακόμη μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) το θύμα μπορεί να λάβει απειλητικά μηνύματα. Οι διαδικτυακές πλατφόρμες παιχνιδιών μπορούν επίσης να γίνουν μέρος εκδήλωσης εκφοβισμού, όπως και η δημοσίευση βίντεο ή φωτογραφιών χωρίς άδεια αποτελεί μορφή διαδικτυακού εκφοβισμού.

Οι θύτες στον διαδικτυακό εκφοβισμό μπορούν να είναι είτε ορατοί είτε ανώνυμοι, ανάλογα με τον τρόπο που επιλέγουν να δράσουν. Οι περισσότεροι θύτες ενδέχεται να χρησιμοποιούν ανώνυμα προφίλ ή ψευδείς ταυτότητες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι θύτες μπορεί να είναι γνωστοί στα θύματα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις να είναι άγνωστοι.

2.8 Μορφές διαδικτυακού εκφοβισμού

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να προκληθεί σε πολλές μορφές⁶, συμπεριλαμβανομένων των επαναλαμβανόμενων μηνυμάτων, της παρέμβασης σε διαδικτυακές δραστηριότητες, της αποστολής προσωπικών δεδομένων, των απειλητικών μηνυμάτων και πολλών άλλων.

Υπάρχουν διάφορες μορφές διαδικτυακού εκφοβισμού, όπως:

- Αποστολή μηνυμάτων με βλαβερό και απειλητικό περιεχόμενο.
- Δημοσίευση ευαίσθητων πληροφοριών, όπως σεξουαλικές προτιμήσεις.
- Κοινοποίηση προσωπικών φωτογραφιών ή βίντεο σε κοινωνικά δίκτυα.
- Δημιουργία ψεύτικων προφίλ σε κοινωνικά δίκτυα για τον εξευτελισμό κάποιου.
- Δημιουργία ομάδας στο διαδίκτυο με σκοπό τον εξευτελισμό κάποιου.
- Παραβίαση προσωπικών διαδικτυακών λογαριασμών

2.9 Ρόλοι στον διαδικτυακό εκφοβισμό

- Θύτης

Στον διαδικτυακό εκφοβισμό, οι θύτες δεν χρειάζεται να διαθέτουν φυσική δύναμη από τα θύματα τους για να τα εκφοβίσουν όπως χρειάζεται στον πρόσωπο με πρόσωπο εκφοβισμό⁶.

⁶ Αγωγή, Πρόγραμμα. ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΤΥΧΕΡΟΥ «ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ: ΕΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΕ ΕΝΑΝ ΕΙΚΟΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ»

Μπορεί να ανήκουν σε διάφορα κοινωνικά κυκλώματα, να απολαμβάνουν δημοτικότητα και να προσπαθούν να τη διατηρήσουν ντροπιάζοντας άλλα άτομα. Οι θύτες εκμεταλλεύονται την ανωνυμία που προσφέρει το διαδίκτυο, με κάποιους από αυτούς να χρησιμοποιούν ψευδώνυμα.

- Θύμα

Τα θύματα διαδικτυακού εκφοβισμού είναι συνήθως άτομα που έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση και είναι ευαίσθητα⁶. Αισθάνονται ανασφάλεια και πολλές φορές απομονώνονται κοινωνικά. Μπορεί επίσης να αντιμετωπίζουν σωματικά προβλήματα και να έχουν έλλειψη βασικών κοινωνικών δεξιοτήτων όπως η συνεργασία ή η δημιουργία φιλικών σχέσεων. Στη περίπτωση που τα θύματα είναι νέοι, συχνά δεν ενημερώνουν τους γονείς τους για περιστατικά εκφοβισμού που έχουν βιώσει, επειδή φοβούνται ότι οι γονείς θα προσπαθήσουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα περιορίζοντας τους την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Συνήθως, αυτά τα άτομα αισθάνονται υπεύθυνοι για τον εκφοβισμό που υφίστανται και διστάζουν να ζητήσουν βοήθεια.

- Θύτης/Θύμα

Σε ορισμένες περιπτώσεις, στον διαδικτυακό εκφοβισμό τα θύματα μπορεί να αναλάβουν τον ρόλο του θύτη, ή να συμμετέχουν σε αρνητικές συμπεριφορές κατά άλλων ατόμων. Ο όρος θύτης/θύμα χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα άτομα που βιώνουν εκφοβισμό από άλλους και ταυτόχρονα εκδηλώνουν συμπεριφορές εκφοβισμού προς άλλα άτομα. Αυτή η συμπεριφορά μπορεί να αποτελεί μια μορφή αυτοάμυνας ή απόπειρας εξασφάλισης ελέγχου σε ένα περιβάλλον όπου το ίδιο το άτομο βιώνει ανεπαρκή αίσθηση ελέγχου. (Olweus, 1993) Ο όρος αυτός προτάθηκε από τον Olweus, 1993, αλλά δεν έχει διερευνηθεί τόσο εκτενώς όσο οι ρόλοι του θύτη και του θύματος ξεχωριστά. Σύμφωνα με τον Craig, 1998, ο άνθρωποι που εμφανίζουν τη συμπεριφορά θύτης/θύμα είναι τα ίδια άτομα που είναι ταυτόχρονα επιθετικοί και ευάλωτοι σε καταστάσεις εκφοβισμού. Αυτοί οι άνθρωποι μπορεί να εκδηλώνουν επιθετικότητα, τόσο σωματική όσο και λεκτική, σε παρόμοιο επίπεδο με τους θύτες, αλλά ταυτόχρονα να είναι ευάλωτοι και να υποφέρουν από εκφοβισμό. Επιπλέον, άτομα αυτής της κατηγορίας εμφανίζουν μεγαλύτερες τάσεις επιθετικότητας σε σύγκριση με άλλα άτομα. (Potocki, 2015)

⁶ Αγωγή, Πρόγραμμα. ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΤΥΧΕΡΟΥ «ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ: ΕΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΕ ΕΝΑΝ ΕΙΚΟΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ»

- Υπερασπιστής

Όταν μιλάμε για έναν υπερασπιστή σε περιβάλλον εκφοβισμού, αναφερόμαστε σε έναν άνθρωπο που βρίσκεται στο πλευρό του θύματος και προσπαθεί να το υποστηρίξει ή να διακόψει την διαδικασία εκφοβισμού. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω πολλών τρόπων, όπως παίρνοντας το μέρος του θύματος, προσφέροντας του παρηγοριά ή ενεργώντας για να διακόψει τη διαδικασία του εκφοβισμού. Οι υπερασπιστές είναι εξωτερικοί παρατηρητές που δρουν ενεργά για να βοηθήσουν το θύμα ή να τερματίσουν την κατάσταση εκφοβισμού. Οι τρεις κύριοι τύποι αμυντικών συμπεριφορών που περιγράφονται από τους Rock και Baird, 2012, περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση του θύτη, την παροχή βοήθειας στο θύμα και την αναφορά της κατάστασης σε έναν ενήλικα. (Potocki, 2015)

2.10 Ρόλοι φύλου ως προς την επιθετικότητα

Η πλειοψηφία των ερευνών που εξετάζουν τη σχέση μεταξύ φύλου και διαδικτυακού εκφοβισμού εστιάζουν στον ρόλο του θύματος και του θύτη. Μέχρι στιγμής, τα αποτελέσματα αυτών των μελετών έχουν διαφορετική επίδραση (Tokunaga, 2010), με τα περισσότερα να δείχνουν ότι δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ φύλου και μερικά να υποδεικνύουν ότι οι γυναίκες είναι πιθανότερο να γίνουν θύματα διαδικτυακού εκφοβισμού. Πιο πρόσφατες αναλύσεις, ωστόσο, αποκαλύπτουν τάσεις προς ορισμένες κατευθύνσεις. Πιο συγκεκριμένα, όλες οι μελέτες υποδεικνύουν ότι τα αγόρια είναι πιο πιθανό να είναι θύτες στο διαδίκτυο, ενώ τα κορίτσια είναι περισσότερο εκτεθειμένα σε διαδικτυακούς εκφοβισμούς (Guo, 2016).

Σύμφωνα με τον (Barlett, 2014), σε 109 μελέτες από διάφορα μέρη του κόσμου, τα αγόρια φαινόταν να είναι πιο συχνά διαδικτυακοί θύτες συνολικά, αλλά η διαφορά ανάλογα με το φύλο έμεινε ευμετάβλητη με την πάροδο του χρόνου. Κάτω από την ηλικία των 11 ετών, περισσότερα κορίτσια ανέφεραν ότι εμπλέκονταν σε διαδικτυακό εκφοβισμό, ενώ από την ηλικία των 11 ετών και πάνω, αυτή η τάση άρχισε να αντιστρέφεται. (Schultze-Krumbholz A. H., 2018)

Σε μια μελέτη που διεξήχθη σχετικά με τις αντιδράσεις των κοριτσιών και των αγοριών σε καταστάσεις διαδικτυακού εκφοβισμού δείχνει ότι τα κορίτσια που ήταν θύματα είχαν λιγότερες πιθανότητες να θεωρήσουν μια κατάσταση εκφοβισμού ως έκτακτη ανάγκη σε σύγκριση με κορίτσια που δεν είχαν υποστεί εκφοβισμό. Στην περίπτωση των αγοριών ισχύει

το αντίστροφο, καθώς φαίνεται να εκτιμούν σημαντικά λιγότερο τη σοβαρότητα των καταστάσεων, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα χαμηλότερα επίπεδα αντίληψης της σοβαρότητας σε αυτά τα περιστατικά οφείλεται στο ότι δεν τα θεωρούσαν αρκετά σοβαρά. (Schultze-Krumbholz A. H., 2018)

2.11 Διαφορές ανάμεσα στο Διαδικτυακό Μίσος και τον Διαδικτυακό Εκφοβισμό

Το διαδικτυακό μίσος (Cyberhate) και ο διαδικτυακός εκφοβισμός μοιράζονται πολλές ομοιότητες επειδή και οι δύο αποτελούν πράξεις κυβερνοεπιθετικότητας με στόχο να βλάψουν, να παρενοχλήσουν ή και να υποβαθμίσουν κάποιο άτομο ή ομάδα ατόμων. Και τα δύο έχουν αρνητικές επιπτώσεις στους εμπλεκόμενους. Στην περίπτωση του διαδικτυακού μίσους, υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ευημερία, την ικανοποίηση από τη ζωή (Keirí, Rasanen, Oksanen, Hawdom & Nasi 2018), την κοινωνική εμπιστοσύνη (Nasi, Rasanen, Hawdon, Holkeri & Oksanen, 2015) και το ακαδημαϊκό κίνητρο, ενώ επίσης προκαλεί σημαντική βλάβη σε κοινωνικό επίπεδο επειδή συμβάλλει στην εχθρότητα μεταξύ των ομάδων και μεταβάλλει την κοινωνική συνοχή. Επιπλέον, το ηλεκτρονικό μίσος και ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να συμβαίνουν ταυτόχρονα στα διαδικτυακά περιβάλλοντα. Συχνά οι άνθρωποι μπορεί να βιώνουν και τις δύο μορφές κυβερνοεπιθετικότητας, όπως το να αντιμετωπίζουν εκφοβισμό από άλλους σε διαδικτυακές πλατφόρμες έως και να αντιμετωπίζουν αρνητικά σχόλια. (Bedrosova, 2022)

Παρά τις ομοιότητες μεταξύ του διαδικτυακού μίσους και διαδικτυακού εκφοβισμού, έχουν εντοπιστεί και αρκετές διαφορές μεταξύ τους. Αυτές οι διαφορές είναι τόσο σημαντικές που επιτρέπουν στους ερευνητές να αντιμετωπίζουν το διαδικτυακό μίσος και τον διαδικτυακό εκφοβισμό ως ξεχωριστά φαινόμενα και να τα εξετάζουν ανεξάρτητα. Αυτό επισημαίνει ότι οι δύο αυτές μορφές κυβερνοεπιθετικότητας διαφέρουν τόσο στη λειτουργία τους όσο και στις επιπτώσεις τους. (Bedrosova, 2022)

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι μια επαναλαμβανόμενη δραστηριότητα που διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα και στοχεύει συνήθως σε άτομα εντός μιας συγκεκριμένης κοινότητας. Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες (Kowalski, 2014), ο διαδικτυακός εκφοβισμός ορίζεται κυρίως με βάση τα εξής κριτήρια:

1. Επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση που συμβαίνει με την πάροδο του χρόνου.

2. Επιθετική σκόπιμη βλάβη
3. Ασύμμετρη σχέση δύναμης μεταξύ του επιτιθέμενου και του θύματος.

Ο Διαδικτυακός εκφοβισμός ορίζεται ως μια επιθετική δράση που πραγματοποιείται μέσω ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας όπως το διαδίκτυο, εναντίον ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων. Ο εκφοβισμός αυτός συνεχίζεται επανειλημμένα και με την πάροδο του χρόνου εναντίον ενός θύματος που δεν είναι σε θέση εύκολα να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

Από την άλλη πλευρά, ο ορισμός του διαδικτυακού μίσους δεν εστιάζει στην επαναλαμβανόμενη φύση και διάρκεια του εκφοβισμού, αλλά επικεντρώνεται περισσότερο στους λόγους που οδηγούν σε επιθετικές πράξεις. Ένα βασικό χαρακτηριστικό, είναι ότι στοχεύει στην ταυτότητα και την κοινότητα στην οποία ανήκουν τα άτομα. Αντίθετα με τον διαδικτυακό εκφοβισμό, που εμφανίζεται επανειλημμένη, το διαδικτυακό μίσος μπορεί να είναι περιστασιακός και να πυροδοτείτε από κοινωνικά ή πολιτικά γεγονότα. Αναφέρεται κυρίως, στη χρήση διαδικτύου για διάδοση ρητορικής μίσους. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στην έκφραση ανταγωνιστικών ή προκατειλημμένων απόψεων εις βάρος ομάδων ανθρώπων, συχνά μειονοτήτων και υποστηρίζει το μίσος και τις διακρίσεις μέσω του διαδικτύου. (Europe, 1997)

Η ανακάλυψη του μίσους στο διαδίκτυο αυξάνεται ραγδαία, καθώς έρευνες έχουν δείξει ότι διάφορες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και δημοφιλείς ιστότοποι γίνονται εδώ και καιρό φωνή για την έκφραση αυτού του μίσους. Αυτή η μορφή μίσους μπορεί να έχει διάφορες αιτίες, συμπεριλαμβανομένων εθνικών, πολιτικών ή θρησκευτικών κινήτρων, ενώ επίσης στρέφεται κατά ανθρώπων λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού, του φύλου, της κοινωνικής τάξης, της αναπηρίας, και άλλων παραμέτρων συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων βάρους. (Janssen, 2004)

Κεφάλαιο 3: Ψευδείς Ειδήσεις και Διαδικτυακός Εκφοβισμός

Το κεφάλαιο αυτό έχει στόχο την διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των ψευδών ειδήσεων και του Διαδικτυακού Εκφοβισμού, όπως και να αναλύσει πως οι ψευδείς ειδήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο Διαδικτυακού Εκφοβισμού. Ακόμη, θα εξεταστεί το πως ο Διαδικτυακός Εκφοβισμός μπορεί να συμβάλει στην εξάπλωση των ψευδών ειδήσεων.

3.1 Πως συνδυάζονται οι Ψευδείς Ειδήσεις και ο Διαδικτυακός Εκφοβισμός

Οι ψευδείς ειδήσεις και ο διαδικτυακός εκφοβισμός συχνά συνδυάζονται και αλληλοσυμπληρώνονται στο διαδίκτυο. Σε πολλές περιπτώσεις, οι δημιουργοί ψευδών ειδήσεων μπορούν να εκμεταλλευτούν τον διαδικτυακό εκφοβισμό για να διαδώσουν τις πλαστές πληροφορίες τους και να επιτύχουν μεγαλύτερη επίδραση. (Maftei Alexandra, 2022)

Ένα παράδειγμα είναι η χρήση ψευδών ειδήσεων για τη δημιουργία προβληματισμού ή φόβου σε ορισμένες ομάδες ανθρώπων, και μετέπειτα στη εκμετάλλευση αυτού του φόβου για την προώθηση συγκεκριμένων αντιλήψεων. Επιπλέον, οι διαδικτυακοί εκφοβιστές μπορεί να χρησιμοποιούν ψευδείς πληροφορίες ή να ενισχύσουν ανακρίβειες για να επιτύχουν τους στόχους τους, ενώ οι πληροφορίες αυτές μπορεί να προκαλέσουν άγχος, ανασφάλεια ή ακόμη και αντικοινωνική συμπεριφορά στους αποδέκτες τους. (Maftei Alexandra, 2022)

Η αλληλεπίδραση μεταξύ ψευδών ειδήσεων και διαδικτυακού εκφοβισμού μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη διαστρέβλωση της πραγματικότητας και επιδείνωση του κλίματος ανασφάλειας και αντιπαραγωγικής συμπεριφοράς στο διαδίκτυο. Επομένως, η αντιμετώπιση και η ενημέρωση τόσο των ψευδών ειδήσεων όσο και του διαδικτυακού εκφοβισμού είναι σημαντικές για τη διατήρηση μιας υγιούς και ασφαλούς διαδικτυακής κοινότητας. (Maftei Alexandra, 2022)

3.2 Πως συμβάλει ο διαδικτυακός εκφοβισμός στην εξάπλωση των ψευδών ειδήσεων

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο για τη διάδοση των ψευδών ειδήσεων με διάφορους τρόπους, όπως:

Επιταχύνει τη διασπορά των ψευδών πληροφοριών: Οι διαδικτυακοί εκφοβισμοί μπορούν να προκαλέσουν αντιδράσεις από τους αποδέκτες των μηνυμάτων, που συχνά συνοδεύονται από τη διάδοση ψευδών πληροφοριών ή ακόμα και απλές φήμες που ενισχύουν τον εκφοβισμό. Οι άνθρωποι μπορεί να μοιραστούν ανακριβείς πληροφορίες σε μια προσπάθεια να προστατευτούν ή να προειδοποιήσουν άλλους. (Maftei Alexandra, 2022)

Χρησιμοποιείται ως εργαλείο για την επίτευξη στόχων: Οι εκφοβιστές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον διαδικτυακό εκφοβισμό για να επιβάλουν τις απόψεις τους ή να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα. Μπορεί να δημιουργήσουν ή να διαδώσουν ψευδείς ειδήσεις με σκοπό να προκαλέσουν φόβο ή ανασφάλεια, και στη συνέχεια να εκμεταλλευτούν αυτήν τη φοβία για να επιβεβαιώσουν τα σχέδια τους. (Maftei Alexandra, 2022)

Δημιουργεί ατμόσφαιρα ανασφάλειας: Ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να δημιουργήσει ένα κλίμα ανασφάλειας στο διαδίκτυο, καθιστώντας τους χρήστες πιο ευάλωτους στην επίδραση των ψευδών ειδήσεων. Κάτω από την πίεση του εκφοβισμού, οι άνθρωποι μπορεί να είναι πιο πρόθυμοι να πιστέψουν και να διαδώσουν ανακριβείς πληροφορίες χωρίς να τις επαληθεύσουν. (Maftei Alexandra, 2022)

Κεφάλαιο 4: Διαδίκτυο

Ο στόχος του κεφαλαίου είναι να διερευνήσει τον τρόπο με τον οποίο οι εθισμοί του διαδικτύου σχετίζονται με το φαινόμενο του διαδικτυακού εκφοβισμού. Αρχικά, θα γίνει μια ανάλυση των διαφόρων μορφών εθισμού που σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου, όπως οι εθισμοί σε κοινωνικά δίκτυα, παιχνίδια βίντεο, και άλλες διαδικτυακές δραστηριότητες.

Έπειτα, θα εξεταστεί η σχέση μεταξύ του διαδικτυακού εκφοβισμού και των εθισμών του διαδικτύου. Θα αναλυθεί πως ο εθισμός στο διαδίκτυο μπορεί να συμβάλει στον διαδικτυακό εκφοβισμό, αλλά και πως ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των εθισμών στο διαδίκτυο, λόγω της ανάγκης των θυμάτων να αναζητούν απόδραση από τον πόνο και το άγχος που προκαλείται από τον εκφοβισμό.

4.1 Ορισμός διαδικτύου

Το διαδίκτυο αποτελείται από ένα σύνολο υπολογιστών που συνδέονται μεταξύ τους μέσω φυσικών ή ασύρματων συνδέσεων και λειτουργεί με βάση ένα σύνολο κανόνων και πρωτοκόλλων. Ένα από τα βασικά του χαρακτηριστικά είναι η διαθεσιμότητα σύνδεσης για σχεδόν οποιονδήποτε υπολογιστή, ανεξάρτητα από τον τύπο ή την ισχύ του. Το πρωτόκολλο TCP/IP είναι το βασικό πρωτόκολλο που επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των υπολογιστών στο διαδίκτυο. Επιπλέον, πολλοί υπολογιστές στο διαδίκτυο αποτελούν μέρος μικρότερων δικτύων, όπως πανεπιστήμια ή εταιρείες, τα οποία εξυπηρετούν συγκεκριμένους σκοπούς και ανάγκες. Η ανάπτυξη και η εξέλιξη του διαδικτύου έχουν επιτρέψει την παγκόσμια επικοινωνία, την πρόσβαση σε πληροφορίες και τη δημιουργία νέων κοινωνικών και οικονομικών δομών που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο. (Pallen, 1995)

Το διαδίκτυο αναπτύχθηκε γρήγορα και σε μικρό χρονικό διάστημα έγινε ένα από τα πλέον επαναστατικά εργαλεία επικοινωνίας και πληροφόρησης. Η εκτίμηση του μεγέθους του διαδικτύου αποτελεί δύσκολη εργασία λόγω της διαρκούς εξέλιξης του. Τον Ιανουάριο του 1995, περίπου 4,852,000 υπολογιστές είχαν συνδεθεί στο διαδίκτυο, μια αύξηση που ήταν πάνω από διπλάσια σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Ειδικότερα, ο αριθμός των υπολογιστών που εξυπηρετούσαν τον παγκόσμιο ιστό είχε αυξηθεί περισσότερο από 30 φορές.

Το διαδίκτυο δεν περιορίζεται μόνο σε ένα μεγάλο υπολογιστικό δίκτυο, αλλά εκπροσωπεί επίσης μια τεράστια κοινότητα. (Pallen, 1995)

Στο διαδίκτυο, συναντάμε μια εκπληκτική ευγένεια και προθυμία για βοήθεια από άλλους χρήστες, κάτι που μπορεί να ενισχύσει την πίστη του ανθρώπου στην ανθρωπότητα και στο συνεργατικό πνεύμα της κοινότητας. Παράλληλα, όμως περιστασιακά μπορεί να αντιμετωπίσουμε ακραία αγένεια ή χυδαιότητα από άλλους χρήστες.

Το διαδίκτυο προσφέρει τρία επίπεδα πρόσβασης. Αρχικά, υπάρχει η πρόσβαση μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η οποία επιτρέπει στους χρήστες να ανταλλάσσουν μηνύματα. Στην συνέχεια, υπάρχει η πρόσβαση μέσω κελύφους λογαριασμού (Shell Account), η οποία παρέχει διαδραστική σύνδεση σε έναν υπολογιστή που εκτελεί UNIX και επιτρέπει περιορισμένη πρόσβαση μόνο σε κείμενο. Τέλος η πρόσβαση μέσω κανονικού παροχέα υπηρεσιών διαδικτύου παρέχει πλήρη πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες του διαδικτύου, όπως πλοήγηση σε ιστοσελίδες και ανταλλαγή αρχείων. Κάθε επίπεδο προσφέρει διαφορετικά επίπεδα λειτουργικότητας και πρόσβασης στις υπηρεσίες του διαδικτύου, ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες του χρήστη. (Pallen, 1995)

Για πλήρη πρόσβαση στο διαδίκτυο, απαιτείται λογισμικό για το χειρισμό των πρωτοκόλλων TCP/IP, το οποίο εξαρτάται από το λειτουργικό σύστημα που χρησιμοποιείτε. Η εγκατάσταση αυτού του λογισμικού είναι συνήθως απλή και μπορεί ακόμη και να γίνει από την τοπική υπηρεσία κάποιου υπολογιστή. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, πολλά ακαδημαϊκά ιδρύματα είναι συνδεδεμένα με το κοινό ακαδημαϊκό δίκτυο JANET και την υπηρεσία διαδικτυακού του JIPS, επιτρέποντας στο προσωπικό και στους φοιτητές πρόσβαση στο διαδίκτυο δωρεάν. (Pallen, 1995)

4.2 Εθισμός στο διαδίκτυο

Ο όρος εθισμός στο διαδίκτυο (Internet addiction) αναφέρεται σε μια συμπεριφορά όπου κάποιος χρήστης εκδηλώνει υπερβολική και επίμονη χρήση του διαδικτύου, με συχνά αρνητικά αποτελέσματα και επιπτώσεις. Ο εθισμός στο διαδίκτυο αναφέρεται επίσης και ως διαταραχή εθισμού στο διαδίκτυο (Internet addiction disorder). Αποτελεί μια ευρύτερη έννοια που καλύπτει όλες τις πτυχές προβληματικής αλληλεπίδρασης με δραστηριότητες που σχετίζονται με το διαδίκτυο. Παρότι δεν αναγνωρίζεται επίσημα ως διαταραχή στο

Διαγνωστικό και Στατιστικό εγχειρίδιο ψυχικών διαταραχών, η σχέση μεταξύ ψυχικής υγείας και εθισμού στο διαδίκτυο έχει αποτελέσει θέμα συζήτησης. (Ahmed Zayed, 2023)

Ο εθισμός στο διαδίκτυο αποτελεί έναν μεγάλο όρο που καλύπτει μια εκτενή γκάμα συμπεριφορών και προβλημάτων ελέγχου που σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου και της τεχνολογίας γενικότερα. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει όχι μόνο την υπερβολική χρήση κοινωνικών μέσων και διαδικτυακών παιχνιδιών, αλλά επίσης και την αποκλειστική προσήλωση σε online αγορές, την υπερβολική κατανάλωση περιεχομένου, και άλλες συμπεριφορές που μπορούν να οδηγήσουν σε εθισμό και προβλήματα ελέγχου. (Floros G, 2022)

Παράλληλα, ο εθισμός αυτός μπορεί να επηρεάσει ακόμη και την ψυχολογική, κοινωνική και σωματική ευημερία του ατόμου, δημιουργώντας δυσλειτουργίες στις καθημερινές δραστηριότητες και στις σχέσεις του με το περιβάλλον του. Η αναγνώριση και η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων απαιτεί συνειδητοποίηση, εκπαίδευση και υποστήριξη από την κοινότητα και τους ειδικούς του χώρου. (Floros G, 2022)

4.3 Τύποι εθισμού στο διαδίκτυο

Ο εθισμός στο διαδίκτυο περιγράφει την υπερβολική και ανεξέλεγκτη χρήση του διαδικτύου⁸, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχολογική, κοινωνική και σωματική ευημερία του ατόμου. Οι τύποι εθισμού περιλαμβάνουν:

- Εθισμός στα παιχνίδια (Gaming Addiction)

Τα διαδικτυακά παιχνίδια έχουν γίνει πιο δημοφιλή από ποτέ καθώς, είναι διαθέσιμα όχι μόνο σε κονσόλες και υπολογιστές αλλά και απευθείας στο τηλέφωνο μας. Οι ανταμοιβές και οι κρυφές λειτουργίες στα παιχνίδια αποτελούν σημαντικό παράγοντα που συμβάλει στον εθισμό τους. Η συνεχή ανταμοιβή με κατορθώματα, νέους χαρακτήρες, εξοπλισμό ή άλλες αναγνωρίσεις δημιουργεί ένα κύκλο ενισχυτικής συμπεριφοράς που αυξάνει την επιθυμία του παίκτη να συνεχίσει να παίζει. Η απευθείας ανάδραση που προσφέρεται μέσω αυτών των

⁸ Sternlicht, L, Sternlicht, A., The 6 Most Common Types of Technology Addiction: Family Addiction Specialist: Addiction Counselor, στο: <https://www.familyaddictionspecialist.com/blog/the-6-most-common-types-of-technology-addiction>.

ανταμοιβών και λειτουργιών ενθαρρύνει τον παίκτη να επιδιώξει τους στόχους και να αισθάνεται επιτυχία και ικανοποίηση με κάθε επίτευγμα.

- Εθισμός στον διαδικτυακό τζόγο (Online Gambling Addiction)

Η διαταραχή του τζόγου είναι ένας σοβαρός διαγνωστικός εθισμός που συνδέεται με την υπερβολική και ανεξέλεγκτη συμπεριφορά στον τομέα του τζόγου, η οποία έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στη ζωή και την υγεία του ανθρώπου. Αν και ο τζόγος είναι παραδοσιακά συνδεδεμένος με φυσικά καζίνο και τυχερά παιχνίδια, ο διαδικτυακός τζόγος έχει καταστεί εξίσου δημοφιλής και προσβάσιμος μέσω διαφόρων ιστοσελίδων. Η υπερβολική χρήση του ψηφιακού τζόγου, που περιλαμβάνει διαδικτυακά καζίνο, πόκερ, αθλητικά στοιχεία και άλλες δραστηριότητες συναλλαγών, μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές κοινωνικές, οικονομικές και ψυχολογικές συνέπειες. Όπως και με τον παραδοσιακό τζόγο, οι επιπτώσεις του εθισμού στο διαδικτυακό τζόγο μπορούν να περιλαμβάνουν οικονομικές απώλειες, διάσπαση της οικογενειακής ζωής, κατάθλιψη και ακόμη και αυτοκτονικές σκέψεις.

- Εθισμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media Addiction)

Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης έχουν γίνει αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας μας και επηρεάζουν σημαντικά τη συμπεριφορά και την ψυχολογία του ανθρώπου. Η αλληλεπίδραση με τέτοιες πλατφόρμες μπορεί να οδηγήσει σε εθιστική συμπεριφορά, με τον χρήστη να αναζητά συνεχώς νέα ερεθίσματα και ανταμοιβές. Αυτό συμβαίνει επειδή κάθε δραστηριότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως ένα «like», μια αναδημοσίευση ή ένα σχόλιο, προκαλούν αίσθηση ευχαρίστησης. Η ψευδής αίσθηση κοινωνικής δέσμευσης που προκαλούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση και μοναξιά, παρά την εμφάνιση συνδεσιμότητας. Ο χρήστης μπορεί να αισθανθεί ότι είναι συνδεδεμένος με άλλους, αλλά στην πραγματικότητα να απομονώνεται όλο και περισσότερο από τον πραγματικό κόσμο γύρω του.

- Εθισμός στις διαδικτυακές αγορές (Online Shopping Addiction)

Ο εθισμός στις ηλεκτρονικές αγορές αναπτύσσεται όταν ένα άτομο χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για να αγοράζει αγαθά και υπηρεσίες με παρορμητικό και εξαρτητικό τρόπο. Αυτή η

συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει σε υπερβολική και ανεξέλεγκτη αγορά, που μπορεί να προκαλέσει οικονομικά προβλήματα και να επηρεάσει αρνητικά την καθημερινή ζωή του ανθρώπου. Η αντίληψη της αγοράς μέσω του διαδικτύου ως μια πηγή ευχαρίστησης και ικανοποίησης μπορεί να οδηγήσει σε υπερβολική χρήση των ηλεκτρονικών αγορών. Η προσφορά μιας εύκολης και άμεσης διαδικασίας αγοράς, συχνά με ένα μόνο κλικ, μπορεί να ενθαρρύνει την επανάληψη της συμπεριφοράς, ενώ η αίσθηση της απόλαυσης που προκύπτει από τις αγορές μπορεί να γίνει εθιστική. Επιπλέον, ο ενθουσιασμός και η ανυπομονησία που προηγείται της ίδιας της αγοράς μπορεί να συμβάλει στον εθισμό. Η περιήγηση σε διάφορα ηλεκτρονικά καταστήματα, η αναζήτηση προϊόντων και η σύγκριση τιμών μπορούν να γίνουν ρουτίνα και να παράγουν αίσθηση ενθουσιασμού.

4.4 Κίνδυνοι στο διαδίκτυο

Οι κίνδυνοι στο Διαδίκτυο αποτελούν μια σημαντική πτυχή της ψηφιακής εποχής⁹. Καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται, οι απειλές στον διαδικτυακό χώρο γίνονται πιο εξειδικευμένες και εκτεταμένες. Επίσης, επηρεάζουν ανθρώπους όλων των ηλικιών και όλες τις κοινωνικές ομάδες, καθώς μπορούν να έχουν σοβαρές και ακόμη και τραγικές συνέπειες. Η παρουσία των κινδύνων αυτών μπορεί να οδηγήσει σε πρόσβαση ευαίσθητων πληροφοριών, όπως τραπεζικά στοιχεία, θέτοντας σε κίνδυνο την οικονομική κατάσταση των ανθρώπων. Η επίγνωση και η εκπαίδευση για τους κινδύνους αυτούς αποτελούν ζωτικά εργαλεία για την προστασία των ατόμων και των κοινοτήτων από τις αρνητικές επιπτώσεις του διαδικτύου.

- Cyber Predators

Οι διαδικτυακοί «θηρευτές», αναζητούν και παρακολουθούν παιδιά σε περιβάλλοντα όπως το διαδίκτυο με σκοπό την εκμετάλλευσή τους ή για πρόκληση βλάβης. Χρησιμοποιούν τα διαδικτυακά προφίλ των παιδιών για να προσπαθήσουν να επικοινωνήσουν μαζί τους, με στόχο να δημιουργήσουν μια εμπιστευτική σχέση έτσι ώστε να τα πείσουν να συναντηθούν. Είναι σημαντικό παιδιά μικρής ηλικίας να ενημερώνονται για τέτοιου είδους κινδύνων, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν τις καταστάσεις που μπορεί να έρθουν σε επαφή. Ένας από

⁹ Online dangers | Parent Club, στο: <https://www.parentclub.scot/articles/online-dangers>

τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους προστασίας για παιδιά είναι ο ορισμός όλων των λογαριασμών του σε ιδιωτική λειτουργία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

- Κλοπή Δεδομένων

Όπως και οι ενήλικες, τα παιδιά είναι ευάλωτα στον κίνδυνο κλοπής και κακοποίησης της ταυτότητας τους στο διαδίκτυο. Είναι ζωτικής σημασίας να ενημερώνουμε παιδιά να μην δίνουν υπερβολικά προσωπικά στοιχεία στο διαδίκτυο, όπως το πλήρες όνομα τους, τη διεύθυνση, τον αριθμό τηλεφώνου, την ημερομηνία γέννησης, το σχολείο ή την πόλη που ζουν. Επιπλέον, είναι σημαντικό να εξηγήσουμε την σημασία της δημιουργίας ισχυρών κωδικών πρόσβασης, της τακτικής αλλαγής αυτών των κωδικών και την απόκρυψη τους, ακόμη και από φίλους.

- Επιβλαβείς Προκλήσεις

Η διάδοση πληροφοριών σχετικά με επικίνδυνες διαδικτυακές προκλήσεις μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω εξάπλωση. Όταν ακούμε για επικίνδυνες διαδικτυακές προκλήσεις που ενθαρρύνουν τα παιδιά να κάνουν κάτι επικίνδυνο, θέλουμε να προειδοποιήσουμε τα παιδιά για αυτό. Ωστόσο, η διάδοση τέτοιων πληροφοριών μπορεί να κάνει τα παιδιά περισσότερο περίεργα και πιθανώς να τα κάνει να δοκιμάσουν την πρόκληση. Αντί για αυτό, είναι καλύτερο να εστιάσουμε στην ενίσχυση της επίγνωσης και της ασφάλειας στο διαδίκτυο συνολικά χωρίς να αναφερθούμε σε συγκεκριμένες προκλήσεις. Η επικοινωνία ανοιχτά και ειλικρινά με τα παιδιά είναι σημαντική για την ασφάλεια τους στο διαδίκτυο.

- Διαδικτυακή Πορνογραφία

Η διαδικτυακή πορνογραφία είναι ένας σοβαρός κίνδυνος για τα παιδιά και τους εφήβους που έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Η έκθεση σε πορνογραφικό υλικό μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχοσωματική υγεία, στην κοινωνική συμπεριφορά και στην ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων. Είναι σημαντικό να λαμβάνουμε μέτρα για την προστασία τους από την έκθεση σε ακατάλληλο περιεχόμενο στο διαδίκτυο. Εκτός από την ενημέρωσή τους για τους κινδύνους της πορνογραφίας, μπορούμε επίσης να χρησιμοποιήσουμε λογισμικό φιλτραρισμένου περιεχομένου. Αυτό το είδος λογισμικού βοηθά στον περιορισμό της

πρόσβασης σε περιεχόμενο πορνογραφικού περιεχομένου στο διαδίκτυο, προστατεύοντας έτσι τα παιδιά από αυτόν τον κίνδυνο.

4.5 Διαδικτυακή παιδική εκμετάλλευση

Το Διαδίκτυο είναι πολύ καλά δομημένο έτσι ώστε να προσεγγίζει μικρά παιδιά, καθώς με ένα απλό κλικ μπορούν να κάνουν τόσα πολλά και ενδιαφέροντα πράγματα όπως και το να επικοινωνούν με φίλους. Η παιδική εκμετάλλευση στο Διαδίκτυο είναι ένα πολύ σοβαρό και παγκόσμιο πρόβλημα που περιλαμβάνει πολλές μορφές κακοποίησης, όπως σεξουαλική κακοποίηση ή επικίνδυνα παιχνίδια που τα παιδιά συμμετέχουν χωρίς να γνωρίζουν την σοβαρότητα της κατάστασης. Για τους δράστες είναι πιο εύκολο να εκμεταλλευτούν μικρά παιδιά μέσω του Διαδικτύου, καθώς είναι πιο αθώα και ευάλωτα, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα.

4.5.1 Επικίνδυνα παιχνίδια στο Διαδίκτυο

Κατά καιρούς εμφανίζονται διάφορα παιχνίδια στο διαδίκτυο που έχουν σκοπό να βλάψουν την σωματική ακεραιότητα των χρηστών και κυρίως μικρών παιδιών. Τα παιδιά και οι έφηβοι είναι πιο συχνό να λαμβάνουν μέρος σε προκλήσεις¹⁰, καθώς φίλοι ενθαρρύνουν ο ένας τον άλλον να συμμετάσχουν σε διαδικασίες για να αποδείξουν ότι δεν φοβούνται ή δεν είναι αδύναμοι να αντιμετωπίσουν τον οποιονδήποτε κίνδυνο. Ακόμη, οι διαδικτυακές προκλήσεις είναι πιο ελκυστικές σε παιδιά και εφήβους, καθώς τις βρίσκουν διασκεδαστικές και τους αρέσει να παρακολουθούν και να συμμετέχουν σε προκλήσεις και φάρσες.

- Μπλε Φάλαινα (Blue Whale)

Το διαδικτυακό παιχνίδι «πρόκλησης» Μπλε Φάλαινα είναι ένα διαφορετικό παιχνίδι σε σχέση με άλλα παιχνίδια που μπορεί να συναντήσουμε στο Διαδίκτυο. Για να μπορούσες να παίξεις αυτό το παιχνίδι έπρεπε να συμμετέχεις σε μία συνομιλία μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα. Το παιχνίδι έλαβε χώρα αρχικά στη Ρωσία και το 2016 άρχισε να εμφανίζεται και σε άλλες διάφορες χώρες στον κόσμο. Σκοπός του παιχνιδιού αυτού ήταν να παροτρύνει άτομα μικρής ηλικίας να αυτοτραυματιστούν, ή ακόμη και να αυτοκτονήσουν. Το παιχνίδι

¹⁰ Επικίνδυνες προκλήσεις στο διαδίκτυο (Online Challenges), στο: <https://saferinternet4kids.gr/hot-topics/online-challenges/>

ήταν εμπνευσμένο από τον 21χρονο Ρώσο Philipp Budeikin¹¹ γνωστός και με το ψευδώνυμο Philipp Lis, ο οποίος συνελήφθη και κρατήθηκε σε φυλακή στη Ρωσία και τον Μάιο του 2016 κρίθηκε ένοχος για τον θάνατο 16 έφηβων κοριτσιών που τις είχε προτρέψει να αυτοκτονήσουν ¹².

Τα άτομα που συμμετείχαν στο παιχνίδι είχαν να αντιμετωπίσουν διάφορες δοκιμασίες, τις οποίες λάμβαναν από ένα άγνωστο άτομο που είχε χρηστεί ως επικεφαλής. Το παιχνίδι αρχικά ξεκινούσε με κάποιες πολύ απλές εντολές με αποτέλεσμα αρκετοί έφηβοι να το βρουν βαρετό και να αποχωρήσουν πολύ γρήγορα¹². Οι δοκιμασίες που είχαν να αντιμετωπίσουν όσοι παρέμειναν στο παιχνίδι ήταν πολύ μεγαλύτερες, καθώς έπρεπε να κόψουν τις φλέβες τους, να σκοτώσουν ένα ζώο ή να δέσουν μια θηλιά στο λαιμό τους και να το κινηματογραφήσουν ως απόδειξη, ενώ βρίσκονται στα όρια του πνιγμού¹⁰.

Σύμφωνα με ομολογίες του 21χρονου όλα ξεκίνησαν το 2013 επεξεργάζοντας την ιδέα του παιχνιδιού για σχεδόν 5 χρόνια¹¹. Η αρχική του πρόθεση ήταν το ξεκαθάρισμα των κανονικών ανθρώπων από τα «βιολογικά απόβλητα». Αnéφερε επίσης σε συνέντευξη που είχε δώσει σε εφημερίδες «Μην ανησυχείτε θα καταλάβετε τα πάντα. Όλοι θα καταλάβουν. Πέθαναν ευτυχισμένες. Τους έδωσα αυτό που δεν είχαν στην πραγματική τους ζωή: ζεστασιά, κατανόηση επαφή»¹³. Το παιχνίδι ξεκινούσε με το θύμα να πρέπει να απαντήσει μία σειρά από ερωτήσεις για τον εαυτό του, αφού περάσει από κάποιες διαδικασίες. Μέσα από αυτές τις διαδικασίες γινόταν ξεκάθαρο για τον δράστη ποιος άνθρωπος ήταν φυσιολογικός και ποιος είχε πρόβλημα στο κεφάλι και έπρεπε να πεθάνει.

- Momo Challenge

Το παιχνίδι Momo Challenge έκανε την εμφάνιση του του 2018 στην Ιαπωνία. Το παιχνίδι αυτό έχει πολλές ομοιότητες με το παιχνίδι «Blue Whale». Αρχικά, ξεκινούσε με τους

¹¹ Δεμέτης, Χ., Παιχνίδια αυτοκτονίας: Η ομολογία σοκ του δημιουργού του Blue Whale, στο: <https://www.news247.gr/kosmos/paixnidia-aytoktonias-i-omologia-sok-tou-dimiourgou-tou-blue-whale/>, (δημοσιεύτηκε στις 10 Μαΐου 2017).

¹² Ο 21χρονος δημιουργός του θανάσιμου παιχνιδιού «Μπλε Φάλαινα» που οδήγησε δεκάδες θύματα στην αυτοκτονία <https://www.lifo.gr/now/tech-science/o-21hronos-dimiourgos-ton-thanasimoy-paihniديو-mple-falaina-poy-odigise-dekades>, (Δημοσιεύτηκε στις 11 Μαΐου 2017).

¹³ «Μπλε Φάλαινα»: Το σοκαριστικό παιχνίδι αυτοκτονίας που ήρθε και στην Ελλάδα <https://www.iefimerida.gr/news/337907/mple-falaina-sokaristiko-paihniديو-aytoktonias-poy-irthe-kai-stin-ellada>, (δημοσιεύτηκε στις 16 Μαΐου 2017).

χρήστες που είχαν αποδεχθεί την πρόκληση, να έρθουν σε επαφή με έναν άγνωστο μέσω της εφαρμογής What's App απαντώντας σε κάποιες ερωτήσεις δίνοντας τις απαραίτητες πληροφορίες για να ολοκληρωθεί η διαδικασία¹⁴. Οι δοκιμασίες που είχαν να αντιμετωπίσουν οι χρήστες είχαν σκοπό τον αυτοτραυματισμό τους και στο τέλος της αυτοκτονίας τους. Οι χρήστες, έπρεπε να εκτελέσουν προκλήσεις που τους ανατίθενται μέσω γραπτών ή φωνητικών μηνυμάτων, καταγράφοντας τις δοκιμασίες σε βίντεο. Σε περίπτωση που κάποιος δεν ήθελε να ολοκληρώσει τις προκλήσεις, δεχόταν απειλές και εκβιασμούς, όπως το Momo γνωρίζει την διεύθυνση σου ή το Momo θα κάνει κακό στην οικογένεια σου.

- Jonathan Galindo

Το παιχνίδι Jonathan Galindo είναι μια καινούργια εκδοχή των παιχνιδιών «Blue Whale» και «Momo», καθώς απευθύνεται σε παιδιά και εφήβους. Υπάρχουν πολλά προφίλ στο διαδίκτυο που έχουν το όνομα Jonathan Galindo, τα οποία χρησιμοποιούν για εικόνα προφίλ μια φωτογραφία του «Γκούφυ»¹⁴. Όπως και στα άλλα δύο διαδικτυακά παιχνίδια έτσι και σε αυτό οι χρήστες εξαναγκάζονται να ακολουθούν μια σειρά από οδηγίες που τους δίνονται. Στην αρχή, οι προκλήσεις φαίνονται πολύ απλές και «αθώες»,¹⁴ όπως για παράδειγμα να ξυπνήσει ο χρήστης στην μέση της νύχτας. Καθώς, όμως το παιχνίδι συνεχίζεται, οι προκλήσεις γίνονται όλο και πιο επικίνδυνες, όπως ο χρήστης να σταθεί στην άκρη μιας ταράτσας ή να χαράξει στο χέρι του με ένα αιχμηρό αντικείμενο μια φράση.

Σύμφωνα με ψυχολόγους και άνδρες της Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος¹⁵, πίσω από την μάσκα δεν κρύβεται μόνο ένα πρόσωπο αλλά πολλά. Τα άτομα αυτά είναι άτομα με κατάθλιψη, χωρίς αξίες και σεβασμό προς την ανθρώπινη ζωή που οδηγούνται προς τον θάνατο και την καταστροφή. Ακόμη, υποστηρίζεται¹⁵ ότι όλα ξεκίνησαν από έναν χρήστη του TikTok με το όνομα @jonathangalindo54 ως ο πρώτος και πραγματικός Jonathan. Έχει θεωρηθεί ως υπεύθυνος για την επαναφορά του παιχνιδιού «Blue Whale»,

¹⁴ Αρβανίτη, Μ., Επικίνδυνα διαδικτυακά παιχνίδια πρόκλησης: Μια λυπηρή μάστιγα της εποχής μας, στο: <https://thessculture.gr/arthrografia/skepseis/epikindyna-diadiktyaka-paichnidia-pr/>, (δημοσιεύτηκε στις 16 Απριλίου 2021).

¹⁵ Jonathan Galindo: Μυστικά και τρόμος με το νέο παιχνίδι αυτοκτονίας – Ο ρόλος του TikTok, στο: <https://www.metrosport.gr/jonathan-galindo-mystika-kai-tromos-me-to-neo-paichnidi-aytoktonias-o-rolos-toy-tiktok-358623>

καθώς έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην πρόκληση του παιχνιδιού. Με τον καιρό εμφανίστηκαν εκατοντάδες κλώνοι του συγκεκριμένου προφίλ σε πολύ γνωστές πλατφόρμες, όπως TikTok, Instagram, Twitter κ.α.

4.6 Πως ο εθισμός στο διαδίκτυο συνδέεται με τον διαδικτυακό εκφοβισμό

Η εθιστική συμπεριφορά στο διαδίκτυο συνδέεται με τον διαδικτυακό εκφοβισμό λόγω της αυξημένης παρουσίας και αλληλεπίδρασης των εθισμένων στο διαδίκτυο, αυξάνοντας έτσι τον κίνδυνο εμπλοκής τους σε διαδικτυακές επιθετικές συμπεριφορές. Τα άτομα που παρουσιάζουν εθισμό στο διαδίκτυο συχνά περνούν αρκετό χρόνο στο διαδίκτυο, ειδικά σε κοινωνικά δίκτυα, όπου επικρατούν περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού. Οι άνθρωποι που είναι εθισμένοι στο διαδίκτυο βρίσκουν ευκολότερα τον εαυτό τους στον ρόλο του διαδικτυακού εκφοβιστή, καθώς δεν φοβούνται τις συνέπειες του πραγματικού κόσμου και μπορούν να παραμένουν ανώνυμοι πίσω από μια οθόνη. Η συνεχής παρουσία τους στο διαδίκτυο μπορεί να δημιουργήσει περισσότερες ευκαιρίες για διαδικτυακό εκφοβισμό, καθώς μπορούν να εμπλακούν πιο εύκολα σε διαδικτυακές «συγκρούσεις» ή να χρησιμοποιούν άλλους για διασκέδαση ή προσωπική ικανοποίηση. (Ahmed Zayed, 2023)

4.7 Πως επηρεάζει ο εθισμός στο διαδίκτυο τον διαδικτυακό εκφοβισμό

Ο εθισμός στο διαδίκτυο επηρεάζει τον διαδικτυακό εκφοβισμό με τους παρακάτω εξής τρόπους (Ahmed Zayed, 2023):

- **Αυξημένη έκθεση σε διαδικτυακές πλατφόρμες:** Η αυξημένη έκθεση σε διαδικτυακές πλατφόρμες αναφέρεται στον αυξανόμενο χρόνο που οι άνθρωποι αφιερώνουν στην αλληλεπίδραση τους με ψηφιακά μέσα, όπου μπορεί να παρουσιαστεί διαδικτυακός εκφοβισμός.
- **Αποτελέσματα αναστολής:** Τα αποτελέσματα αναστολής εμφανίζονται όταν οι άνθρωποι αισθάνονται περισσότερο άνετοι και λιγότερο περιορισμένοι στο διαδίκτυο σε σύγκριση με την αληθινή ζωή. Αυτή η επίδραση μπορεί να συμβάλει στις τάσεις του διαδικτυακού εκφοβισμού, καθώς το διαδίκτυο παρέχει ανωνυμία και απομόνωση από

τις συνέπειες. Άτομα μπορεί να εμπλακούν σε διαδικτυακό εκφοβισμό, υποθέτοντας ότι είναι ανώνυμα, αλλά οι ενέργειες τους μπορούν να εντοπιστούν.

- **Ελλείματα κοινωνικών δεξιοτήτων:** Οι κοινωνικές ελλείψεις αναφέρονται στις δυσκολίες ή στις ανεπάρκειες στην ικανότητα ενός ατόμου να αλληλεπιδρά αποτελεσματικά και κατάλληλα με άλλους σε κοινωνικές καταστάσεις. Λόγω της περιορισμένης ανθρώπινης επαφής, ο εθισμός στο διαδίκτυο μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη εκπαιδευμένων κοινωνικών δεξιοτήτων.
- **Διαφυγή και ανωνυμία:** Η απόδραση αναφέρεται στην τάση να αποφεύγονται οι προκλήσεις, οι ευθύνες ή οι πραγματικότητες της καθημερινής ζωής, με το να εμπλακούμε σε εναλλακτικές δραστηριότητες, περιβάλλοντα ή φαντασιώσεις. Συχνά, αυτή η απόδραση μπορεί να εκδηλωθεί μέσω υπερβολικών διαδικτυακών συμπεριφορών, όπως τα τυχερά παιχνίδια ή η αποθήκευση υπερβολικού χρόνου στο διαδίκτυο. Η απόδραση έχει αναγνωριστεί ως βασικός μοχλός πίσω από αυτές τις συμπεριφορές, καθώς οι άνθρωποι αναζητούν τρόπους να απομακρυνθούν από τις πιέσεις και τις απαιτήσεις της καθημερινής τους ζωής.

4.8 Πως ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να συμβάλει στην αύξηση του εθισμού στο διαδίκτυο

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των εθισμών στο διαδίκτυο με τους ακόλουθους τρόπους. (Ahmed Zayed, 2023)

Αναζήτηση απόδρασης: Τα θύματα του διαδικτυακού εκφοβισμού μπορεί να αναζητήσουν απόδραση από τον πόνο και το άγχος που προκαλείται από τον εκφοβισμό. Η χρήση του διαδικτύου μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο ανακούφισης ή απόδρασης από τα προβλήματα τους, καθώς εκεί μπορούν να βρουν αποσπασματική απασχόληση που αποσπά την προσοχή τους από τον εκφοβισμό.

Αναζήτηση συναισθηματικής υποστήριξης: Οι άνθρωποι που αντιμετωπίζουν διαδικτυακό εκφοβισμό μπορεί να αναζητήσουν συναισθηματική υποστήριξη σε διαδικτυακές κοινότητες. Η συνεχής σύνδεση και αλληλεπίδραση σε αυτούς τους

χώρους μπορεί να οδηγήσει σε εθιστική συμπεριφορά, καθώς οι άνθρωποι επιδίδονται σε αυτές τις δραστηριότητες για να βρουν συναισθηματική υποστήριξη.

Απομάκρυνση από τον πραγματικό κόσμο: Ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να οδηγήσει τα θύματα να απομακρύνονται από τις πραγματικές σχέσεις και δραστηριότητες στον πραγματικό κόσμο και να επικεντρώνονται αποκλειστικά στη διαδικτυακή τους ζωή. Αυτή η αποστασιοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε εθισμό στο διαδίκτυο, καθώς η πραγματική ζωή μπορεί να φαίνεται λιγότερο προσιτή ή αποφευκτική.

Αναζήτηση εναλλακτικών προσωπικοτήτων: Οι άνθρωποι που υποφέρουν από διαδικτυακό εκφοβισμό μπορεί να αναζητούν τρόπους για να αλλάξουν την ταυτότητα τους στο διαδίκτυο, δημιουργώντας εναλλακτικές προσωπικότητες ή χαρακτήρες που να τους προστατεύουν από τον εκφοβισμό. Αυτή η απόδραση σε εναλλακτικές ταυτότητες μπορεί να γίνει μια εθιστική συμπεριφορά, καθώς παρέχει μια αίσθηση ελέγχου και αυτοπροστασίας.

Β. Ερευνητικό Μέρος

Κεφάλαιο 5^ο: Ερωτηματολόγιο

5.1 Μεθοδολογία

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθεί η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την διεκπεραίωση της έρευνας. Για την καλύτερη μελέτη του θέματος δημιουργήθηκε ένα ανώνυμο και κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο το οποίο αποτελείται από ερωτήσεις σχετικές με το αντικείμενο της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την καλύτερη κατανόηση και την αντιμετώπιση του Διαδικτυακού Εκφοβισμού στις διάφορες ηλικιακές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της έρευνας αυτής μπορούμε να καταγράψουμε πιθανά άτομα που έχουν δεχθεί Διαδικτυακό εκφοβισμό, όπως ακόμη και τις επιπτώσεις του φαινομένου στην ψυχολογική τους και συναισθηματική του κατάσταση. Ακόμη, με τις ερωτήσεις που αφορούν τα άτομα που δεν έχουν αντιμετωπίσει διαδικτυακό εκφοβισμό, κατανοούνται οι αντιλήψεις τους σχετικά με το πρόβλημα αυτό και τις προληπτικές τους στρατηγικές.

Μέσω αυτής της έρευνας, καταγράφετε πόσο συχνά και σε ποιες ηλικίες συναντάμε περισσότερο τον Διαδικτυακό εκφοβισμό καθώς και πόσα άτομα έχουν επηρεαστεί από αυτόν. Επίσης, προσδιορίζονται οι διάφορες μορφές που έχουν αντιμετωπίσει οι συμμετέχοντες, όπως και το πόσοι έχουν αναφέρει ένα τόσο σοβαρό συμβάν και αν βρήκαν λύση σε αυτό.

Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, καλύπτουν τόσο γενικά θέματα πάνω στο κομμάτι του Διαδικτυακού Εκφοβισμού όσο και πιο συγκεκριμένα που σχετίζονται με άτομα που υπήρξαν θύματα. Οι ερωτήσεις είναι χωρισμένες ανάλογα με το τι απάντηση θα δώσεις στο τέλος του πρώτου κομματιού. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο κομμάτι των ερωτήσεων αποτελείται από πιο γενικές ερωτήσεις για τους ίδιους, καθώς και το αν γνωρίζουν τον όρο «Διαδικτυακός Εκφοβισμός». Στην συνέχεια, ανάλογα με την απάντηση που δινόταν στο τέλος του πρώτου μέρους «Έχεις υπάρξει ποτέ θύμα;», οι ερωτήσεις διαφοροποιούνταν.

Σε περίπτωση που η απάντηση ήταν θετική, το ερωτηματολόγιο προχωρούσε αμέσως στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου που αποτελείται από 8 ερωτήσεις:

1. Υπήρξες θύμα; Αν ναι με ποιο/ποιους τρόπο/τρόπους;
2. Αν υπήρξες θύμα, το ανέφερες σε κάποιον;
3. Αν ναι, σε ποιόν το ανέφερες;
4. Έχεις βρει λύση στο πρόβλημα σου αφού μίλησες σε κάποιον;
5. Πως ένιωσες όταν βίωσες μια δυσάρεστη κατάσταση;
6. Πόσες φορές έπεςες θύμα εκφοβισμού στο διαδίκτυο;
7. Το άτομο που σε εκφόβισε ήταν αγόρι ή κορίτσι;
8. Σε ποια ηλικία σου συνέβη;

Μέσα από αυτές τις ερωτήσεις θέλουμε να μάθουμε τα συναισθήματα, τον τρόπο που το αντιμετώπισαν και αν βρήκαν λύση σε αυτό.

Το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου αφορούσε όλους τους συμμετέχοντες. Σε αυτό το μέρος, οι ερωτήσεις ήταν πιο γενικές, σχετικά με το ποια είναι η γνώμη τους για άτομα που ασκούν εκφοβισμό, αν έχουν βοηθήσει ποτέ κάποιον που ήταν θύμα εκφοβισμού ακόμα και τι μέτρα θα έπρεπε να ληφθούν για την αντιμετώπιση του.

5.2 Ανάλυση Ερωτηματολογίου

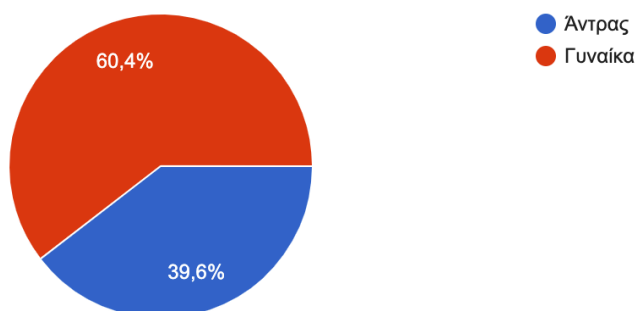
Η ακόλουθη έρευνα πραγματοποιήθηκε Μάιο του 2024 στο πλαίσιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας και δημιουργήθηκε με τη μορφή ανώνυμου online ερωτηματολογίου το οποίο αναρτήθηκε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Με βάση τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου από το δείγμα 91 συμμετεχόντων προέκυψαν τα παρακάτω δημογραφικά δεδομένα.

1. Φύλο

Όσον αφορά το δημογραφικό στοιχείο του φύλου, τα δεδομένα δεν είναι ιδιαίτερα ισορροπημένα καθώς με σημαντική διαφορά υπερτερούν οι γυναίκες με ποσοστό 60,4% σε αντίθεση με τους άντρες με ποσοστό 39,6%.

Φύλο

91 απαντήσεις

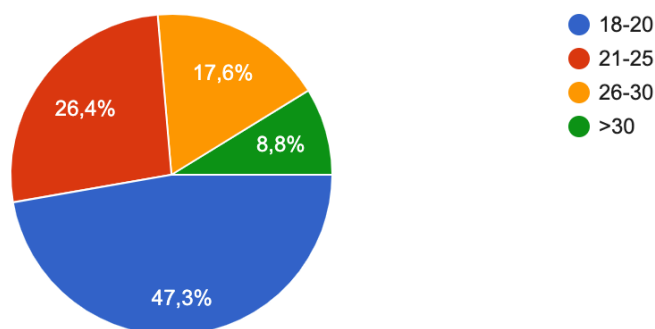

2. Ηλικία

Από τα 91 άτομα που απάντησαν οι περισσότεροι ήταν ηλικίας 18-20 (43 άτομα), ενώ αμέσως μετά ακολουθούν αυτοί που είναι ηλικίας 21-25 (24 άτομα). Σε μικρότερα ποσοστά βρίσκονται οι ηλικιακές ομάδες 26-30 (16 άτομα) και πάνω των 30 ετών (8 άτομα).

Ηλικία

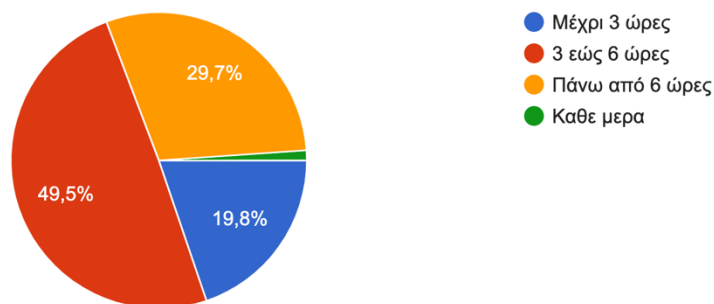
91 απαντήσεις

3. Πόσο συχνά χρησιμοποιείς το διαδίκτυο ή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;

Σχετικά με την ερώτηση πόσο συχνά χρησιμοποιείς το διαδίκτυο ή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι περισσότεροι συμμετέχοντες απάντησαν 3 έως 6 ώρες την ημέρα με ποσοστό 49,5%. Αμέσως μετά ακολουθούν οι απαντήσεις μέχρι 3 ώρες και πάνω από 6 ώρες με ποσοστά 19,8% και 29,7% αντίστοιχα.

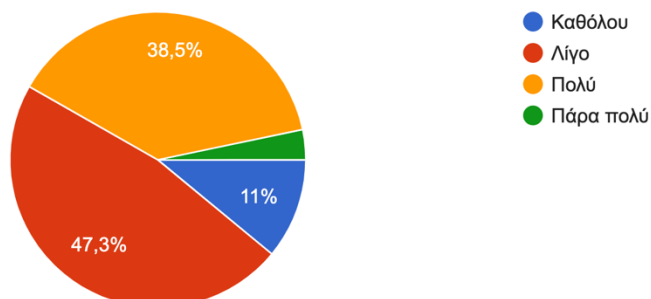
Πόσο συχνά χρησιμοποιείς το διαδίκτυο ή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;
91 απαντήσεις

4. Νιώθεις ασφαλής στο διαδίκτυο;

Στην ερώτηση «Νιώθεις ασφαλής στο Διαδίκτυο», οι απαντήσεις κατανέμονται με 43 άτομα να αισθάνονται λίγο ασφαλείς, 35 άτομα να αισθάνονται πολύ ασφαλείς, 10 άτομα να μην αισθάνονται καθόλου ασφαλείς και 3 άτομα να αισθάνονται πάρα πολύ ασφαλείς. Μέσα από τις απαντήσεις αυτές τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αισθάνεται λίγο ασφαλείς (47,3%), ενώ ένας πολύ μικρός αριθμός φαίνεται να αισθάνεται πάρα πολύ ασφαλείς στο Διαδίκτυο (3,8%).

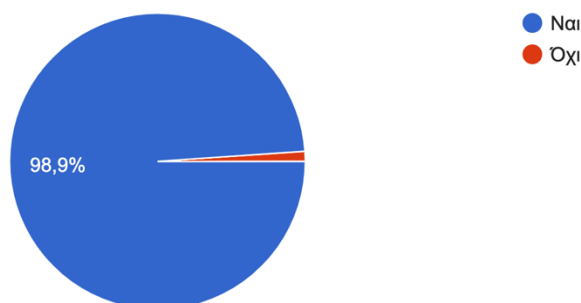
Νιώθεις ασφαλής στο διαδίκτυο;
91 απαντήσεις

5. Έχεις ακούσει τον όρο «Διαδικτυακός Εκφοβισμός» (Cyberbullying)

Στην ερώτηση «Έχεις ακούσει τον όρο Διαδικτυακός Εκφοβισμός», το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων απάντησε θετικά (98,9%). Αυτό δείχνει ότι ο Διαδικτυακός Εκφοβισμός είναι πολύ γνωστός μεταξύ όλων των ηλικιών και έχει μεγάλο αντίκτυπο.

Έχεις ακούσει τον όρο "Διαδικτυακός Εκφοβισμός" (Cyberbullying)
91 απαντήσεις

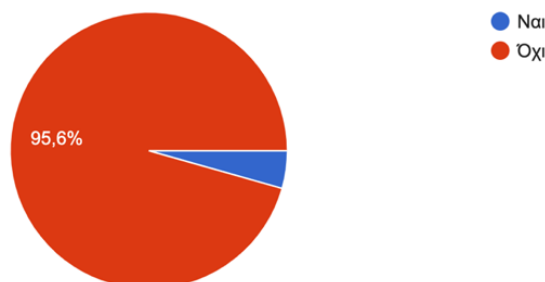
6. Έχεις υπάρξει ποτέ θύτης;

Όσον αφορά την ερώτηση «Έχεις υπάρξει ποτέ θύτης», οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες είναι οι εξής:

- 87 άτομα απάντησαν όχι
- 4 άτομα απάντησαν ναι

Μέσα από αυτά τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι το 95,6% δεν υπήρξε ποτέ θύτης ενώ το 4,4% αναφέρει ότι έχει ασκήσει εκφοβισμό. Από τα τέσσερα άτομα που απάντησαν ότι έχουν υπάρξει θύτες, οι 2 ήταν γυναίκες και οι άλλοι 2 άντρες.

Έχεις υπάρξει ποτέ θύτης;
91 απαντήσεις

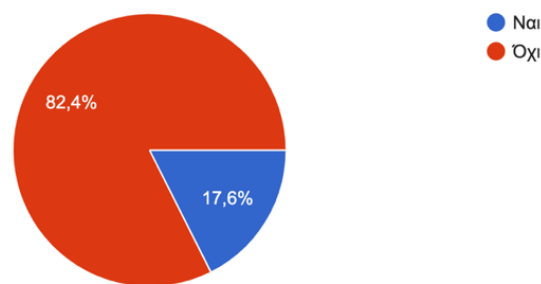
7. Έχεις υπάρξει ποτέ θύμα;

Όσον αφορά την ερώτηση «Έχεις υπάρξει ποτέ θύμα», οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες είναι οι εξής:

- 75 άτομα απάντησαν όχι
- 16 άτομα απάντησαν ναι

Η έρευνα έδειξε ότι από τα 16 άτομα που απάντησαν θετικά, τόσο οι γυναίκες όσο και οι άντρες μπορούν να πέσουν θύμα διαδικτυακού εκφοβισμού καθώς οι απαντήσεις ήταν ίσες, με τα 8 άτομα να είναι γυναίκες και τα άλλα 8 άτομα να είναι άντρες.

Έχεις υπάρξει ποτέ θύμα;
91 απαντήσεις

8. Ποια είναι η γνώμη σου για τους ανθρώπους που ασκούν εκφοβισμό;

Σε αυτή την ερώτηση οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν την γνώμη τους σχετικά με τα άτομα που ασκούν Διαδικτυακό εκφοβισμό. Στο γενικό πλαίσιο οι απαντήσεις που δόθηκαν εκφράζουν την δυσαρέσκεια απέναντι στον εκφοβισμό θεωρώντας τον μία μη αποδεκτή συμπεριφορά και αποτέλεσμα προβλημάτων και ανασφαλειών που «κουβαλούν» οι θύτες από το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

Μερικά παραδείγματα αυτών των απαντήσεων είναι τα εξής:

- Προσπαθούν να καλύψουν τις δικές τους ανασφάλειες. Κάποιοι άλλοι ίσως πάσχουν από κάποια διαταραχή.
- Είναι άνθρωποι που μπορεί να έχουν ψυχολογικά από τις οικογένειες τους και χρειάζονται παρακολούθηση από ειδικό.

- Έχουν οι ίδιοι προβλήματα που δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν και τους είναι ευκολότερο να προκαλούν τον εκφοβισμό σε άλλα άτομα, πολλές φορές και ανώνυμα.
- Είναι δειλοί άνθρωποι που συχνά έχουν προβλήματα αυτοεκτίμησης και χαμηλή αυτοπεποίθηση.
- Σε καμία περίπτωση δεν συμφωνώ με την πράξη του θύτη. Το βλέπω ως επίδειξη δύναμης προς αδύναμα άτομα τα οποία ίσως να μην γνωρίζουν τον κίνδυνο στον οποίο βρίσκονται. Επίσης, ίσως οι θύτες να υπήρξαν θύματα στο παρελθόν και για αυτό να ασκούν εκφοβισμό σε άλλα άτομα.
- Προσπαθούν να κρύψουν δικές τους ανασφάλειες.
- Υπήρξαν θύματα εκφοβισμού και πιστεύουν ότι μπορούν να επιβληθούν σε άλλους αν ασκήσουν αυτοί.
- Θεωρώ ότι δεν έχουν κανένα λόγο να το κάνουν αφού όλοι είμαστε ίσοι αλλά διαφορετικοί.
- Έχουν low self esteem και προσπαθούν να νιώσουν καλύτερα για τον άθλιο εαυτό τους.
- Ο εκφοβισμός πηγάζει από μέσα τους. Συνήθως οι θύτες είναι ο μεγαλύτερος εχθρός του εαυτού τους.
- Προσπαθούν να καλύψουν δικά τους συναισθηματικά κενά.
- Πρόκειται πολλές φορές από άτομα που έχουν οικογενειακά προβλήματα ή κάποια θέματα με τον εαυτό τους τα οποία ασκούν στους άλλους για να καλύψουν αυτά τους τα ελαττώματα.
- Πολλές φορές φέρονται με τέτοιο τρόπο λόγω ανασφάλειας ή αισθήματα ανωτερότητας.
- Νιώθουν μειονεκτικά, ψάχνουν κάποια στοιχεία που θα τους κάνουν να νιώσουν ανώτεροι και έτσι ωθούνται σε εξάρσεις εκφοβισμού. Θέλουν να ικανοποιήσουν τα δικά τους συμπλέγματα κατωτερότητας.

Ποια είναι η γνώμη σου για τους ανθρώπους που ασκούν εκφοβισμό;

55 απαντήσεις

Κακή

Η χειρότερη

Πολυ κακη

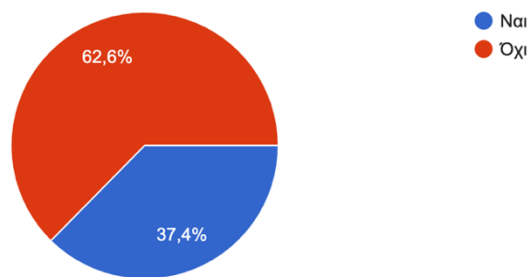
Είναι απάνθρωποι, σε κανένα δεν αξίζει να του ασκούν εκφοβισμό

Προσπαθούν να καλύψουν τις δικές τους ανασφάλειες. Κάποιοι άλλοι ίσως πάσχουν από κάποια διαταραχή.

9. Βοήθησες κάποιον που ήταν θύμα εκφοβισμού;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων (62,6%) έχει απαντήσει ότι δεν έχει βοηθήσει ποτέ κάποιον που ήταν θύμα εκφοβισμού, ενώ το 37,4% απάντησε θετικά σε αυτή την ερώτηση. Από τα 34 άτομα που απάντησαν θετικά σε αυτή την ερώτηση οι 19 ήταν γυναίκες και οι 15 άντρες. Φαίνεται πως οι γυναίκες είναι πιο πρόθυμες να παρέμβουν και να βοηθήσουν άτομα που βρίσκονται σε αυτή την θέση. Ωστόσο, και τα δύο φύλα δείχνουν προθυμία να βοηθήσουν σε μια τέτοια κατάσταση.

Βοήθησες κάποιον που ήταν θύμα εκφοβισμού;
91 απαντήσεις

10. Τι μέτρα πιστεύεις ότι θα έπρεπε να ληφθούν για την αντιμετώπιση του διαδικτυακού εκφοβισμού;

Μεγάλο είναι το ποσοστό (62,6%) των ατόμων που απάντησε ότι για την καλύτερη αντιμετώπιση του Διαδικτυακού εκφοβισμού πρέπει να έχουμε καλύτερη συμπεριφορά στο Διαδίκτυο. Αμέσως μετά με ποσοστό 24,2% είναι η ψυχολογική υποστήριξη, με ποσοστό 4,4% η αδιαφορία ενώ με ποσοστό 3,3% η λιγότερη χρήση του Διαδικτύου. Κάποιοι από τους συμμετέχοντες πρότειναν τους παρακάτω τρόπους αντιμετώπισης:

- Υποχρεωτική παρακολούθηση αρμόδιου τμήματος από το κράτος για το περιεχόμενο που κυκλοφορεί σε όλα τα μέσα του διαδικτύου όπως YouTube Facebook Instagram TikTok.
- Περισσότερη ασφάλεια στις εφαρμογές
- Οι γονείς να ενημερώνουν τα παιδιά του για τους κινδύνους στο διαδίκτυο
- Μεγαλύτερα ασφαλιστικά μέτρα και έλεγχοι προφίλ

- Να υπάρχουν επιπτώσεις σε αυτούς που ασκουν διαδικτυακή βία, καλύτερη ενημέρωση για πρόληψη

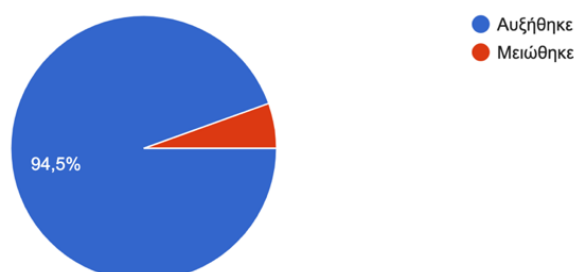
Τι μέτρα πιστεύεις ότι θα έπρεπε να ληφθούν για την αντιμετώπιση του διαδικτυακού εκφοβισμού;
91 απαντήσεις

11. Πιστεύεις ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός έχει αυξηθεί ή μειωθεί τα τελευταία χρόνια;

Σε αυτή την ερώτηση το μεγαλύτερο ποσοστό 94,5% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός έχει αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Αυτό πιθανόν να οφείλετε στην συνεχόμενη ανάπτυξη της τεχνολογίας.

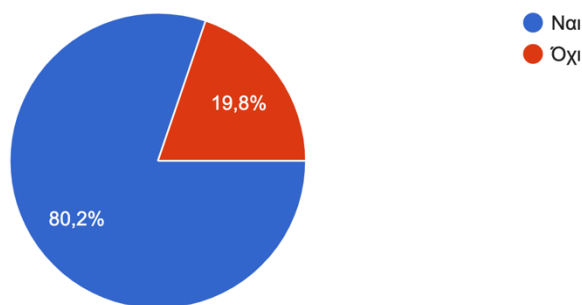
Πιστεύεις ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός έχει αυξηθεί ή μειωθεί τα τελευταία χρόνια;
91 απαντήσεις

12. Θα ανέφερες κάποιο περιστατικό διαδικτυακού εκφοβισμού που γνωρίζεις;

Με βάση τα αποτελέσματα της τελευταίας ερώτησης, οι συμμετέχοντες είναι πρόθυμοι να αναφέρουν κάποιο περιστατικό Διαδικτυακού εκφοβισμού με ποσοστό 80,2%.

Θα ανέφερες κάποιο περιστατικό διαδικτυακού εκφοβισμού που γνωρίζεις;
91 απαντήσεις

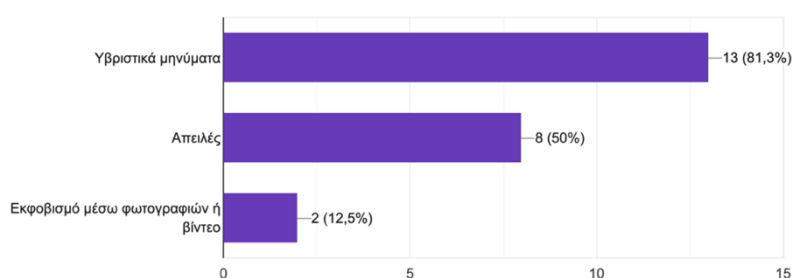

Στην συνέχεια ακολουθούν οι ερωτήσεις που απαντήθηκαν μόνο από τα άτομα που απάντησαν θετικά στην ερώτηση «Έχεις υπάρξει ποτέ θύμα;». Από το σύνολο των ατόμων που απάντησαν το ερωτηματολόγιο μόνο 16 άτομα απάντησαν σε αυτές τις ερωτήσεις.

13. Υπήρξες θύμα; Αν ναι με ποιο/ποιους τρόπο/τρόπους;

Σε αυτή την ερώτηση οι συμμετέχοντες είχαν την δυνατότητα να διαλέξουν περισσότερες από μία απαντήσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν λάβει υβριστικά μηνύματα με ποσοστό 81,3%, ένα μικρότερο ποσοστό έχει αντιμετωπίσει απειλές με ποσοστό 50%, ενώ το υπόλοιπο 12,5% έχει αντιμετωπίσει εκφοβισμό μέσω φωτογραφιών ή βίντεο.

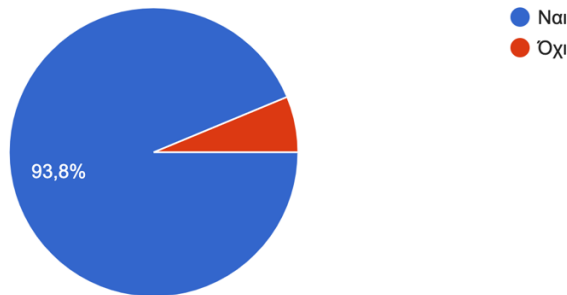
Υπήρξες θύμα; Αν ναι με ποιο/ποιους τρόπο/τρόπους;
16 απαντήσεις

14. Αν υπήρξες θύμα, το ανέφερες σε κάποιον;

Στην ερώτηση «Αν υπήρξες θύμα, το ανέφερες σε κάποιον;» από τους 16 συμμετέχοντες μόνο το 6,3% απάντησε αρνητικά ενώ το 93,8% απάντησε θετικά.

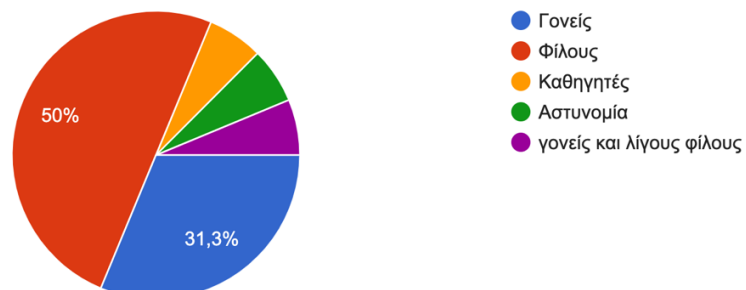
Αν υπήρξες θύμα, το ανέφερες σε κάποιον;
16 απαντήσεις

15. Αν ναι, σε ποιόν το ανέφερες;

Όπως φαίνεται η έρευνα έδειξε ότι το 50% έχει αναφέρει ότι δέχθηκε Διαδικτυακό εκφοβισμό σε φίλους, ενώ το 31,3% το έχει αναφέρει σε γονείς. Ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 6,3% απάντησε ότι το έχει αναφέρει σε καθηγητές και αστυνομία.

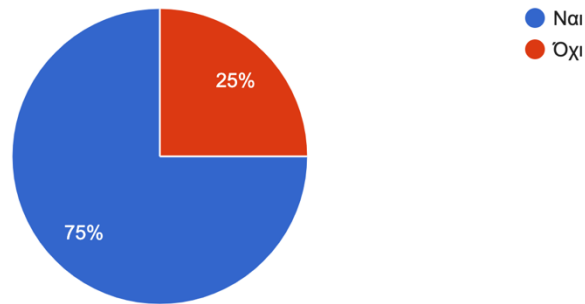
Αν ναι, σε ποιον το ανέφερες;
16 απαντήσεις

16. Έχεις βρει λύση στο πρόβλημα σου αφού μίλησες σε κάποιον;

Το 75% των συμμετεχόντων απάντησαν θετικά ενώ το 25% απάντησε αρνητικά στην ερώτηση «Έχεις βρει λύση στο πρόβλημα σου αφού μίλησες με κάποιον;»

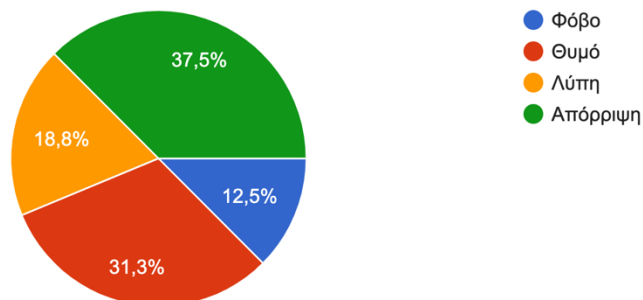
Έχεις βρει λύση στο πρόβλημα σου αφού μίλησες με κάποιον;
16 απαντήσεις

17. Πως ένιωσες όταν βίωσες μια δυσάρεστη κατάσταση;

Όσον αφορά την ερώτηση «Πως ένιωσες όταν βίωσες μια δυσάρεστη κατάσταση;» οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν οι εξής: το 37,5% των συμμετεχόντων ένιωσε απόρριψη, το 31,3% θυμό, το 18,8% λύπη και το 12,5% φόβο.

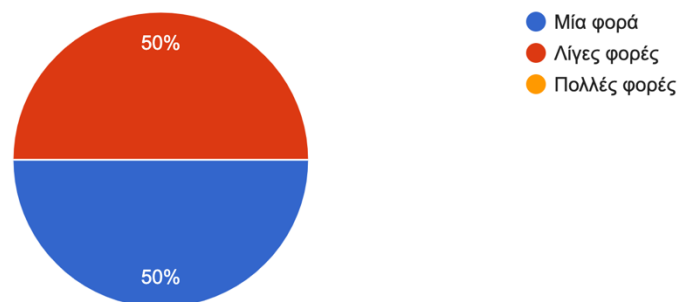
Πως ένιωσες όταν βίωσες μια δυσάρεστη κατάσταση;
16 απαντήσεις

18. Πόσες φορές έπεσες θύμα εκφοβισμού στο διαδίκτυο;

Σε αυτή την ερώτηση η ταξινόμηση των απαντήσεων ήταν ισορροπημένη, καθώς το 50% απάντησε ότι έπεσε θύμα Διαδικτυακού εκφοβισμού μία φορά και το άλλο 50% των συμμετεχόντων απάντησε λίγες φορές.

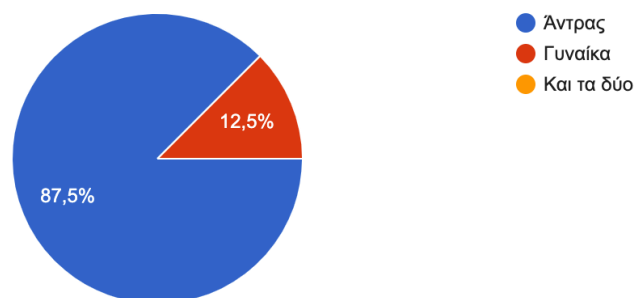
Πόσες φορές έπεσες θύμα εκφοβισμού στο διαδίκτυο;
16 απαντήσεις

19. Το άτομο που σε εκφόβισε ήταν άντρας ή γυναίκα;

Η έρευνα έδειξε ότι οι άντρες είναι πιο πιθανόν να είναι θύτες σε σχέση με τις γυναίκες, καθώς στην ερώτηση «Το άτομο που σε εκφόβισε ήταν άντρας ή γυναίκα;», οι περισσότερες απαντήσεις ήταν άντρας με ποσοστό 87,5%, ενώ το 12,5% απάντησε γυναίκα. Οι 14 απαντήσεις αναφέρουν ότι ο θύτης ήταν άντρας, ενώ οι 2 απαντήσεις αναφέρουν ότι ήταν γυναίκα. Πιο συγκεκριμένα 5 γυναίκες και 8 άντρες ήρθαν αντιμέτωποι με άντρα θύτη και 2 γυναίκες με γυναίκα θύτη.

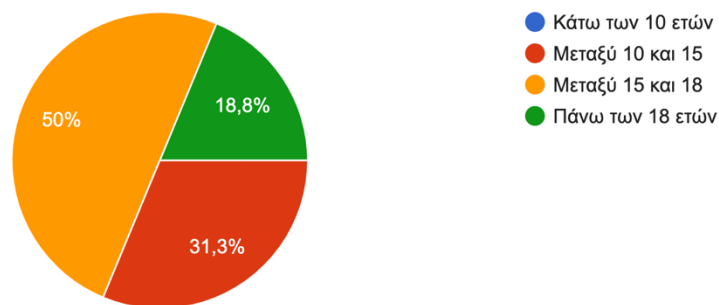
Το άτομο που σε εκφόβισε ήταν άντρας ή γυναίκα;
16 απαντήσεις

20. Σε ποια ηλικία σου συνέβη;

Στην ερώτηση «Σε ποια ηλικία σου συνέβη;», οι απαντήσεις με το μεγαλύτερο ποσοστό 50% ήταν μεταξύ 15 και 18 χρονών. Αμέσως μετά με ποσοστό 31,3% οι συμμετέχοντες απάντησαν μεταξύ 10 και 15 χρόνων, ενώ με ποσοστό 18,8% απάντησε πάνω των 18 ετών.

Σε ποια ηλικία σου συνέβη;
16 απαντήσεις

5.3 Συμπέρασμα

Το συμπέρασμα μέσα από την παρούσα έρευνα είναι ότι ο Διαδικτυακός Εκφοβισμός είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα, που επηρεάζει καθημερινά πολλούς ανθρώπους. Σύμφωνα με την έρευνα οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι ανέφεραν το πρόβλημα που αντιμετώπισαν σχετικά με τον Διαδικτυακό Εκφοβισμό και κατάφεραν να βρουν λύση σε αυτό. Αυτό δείχνει ότι η ενημέρωση και η βοήθεια είναι πολύ σημαντικές για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, και ότι υπάρχουν λύσεις που μπορούν να βοηθήσουν τα θύματα.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ο Διαδικτυακός Εκφοβισμός φαίνεται να προκάλεσε πολύ αρνητικά συναισθήματα στους συμμετέχοντες. Είναι πολύ σημαντική η παρατήρηση αυτή, καθώς μπορεί τα θύματα να έχουν ανάγκη από συναισθηματική υποστήριξη μετά από ένα τέτοιο συμβάν. Ακόμη, φαίνεται ότι η πλειοψηφία των περιστατικών Διαδικτυακού Εκφοβισμού συνέβη σε σχετικά μικρές ηλικίες (Γυμνάσιο, Λύκειο). Αυτό, ίσως και να οφείλετε στο ότι οι έφηβοι και οι νέοι είναι πιο ευάλωτοι στο Διαδίκτυο.

Η έρευνα επίσης έδειξε ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των συμμετεχόντων απάντησε ότι ο εκφοβιστής τους ήταν αγόρι. Φαίνεται οι άντρες να εμπλέκονται πιο συχνά σε περιστατικά Διαδικτυακού Εκφοβισμού σε σχέση με τις γυναίκες. Αυτό, μπορεί να οφείλετε στο ότι οι άντρες μεγαλώνουν σε περιβάλλον που τους ενθαρρύνουν να είναι πιο επιθετικοί.

Βιβλιογραφία

Tandoc, Edson C., Lim, Zheng Wei, Lim, Zheng Wei. (2018) Defining “Fake News”: A typology of scholarly definitions. Digital Journalism.

Allcott, Hunt, Gentzkow, Matthew. (2017) Social media and fake news in the 2016 election. Journal of Economic Perspectives, (2017), 211-236, 31

Pallen M. Guide to the Internet Introducing the Internet.
<http://www.gold.ac.uk/history/hyperjournal/>

Ortega, Rosario, Calmaestra, Juan, Merchán, Joaquín Mora. (2008) Cyberbullying. (2008), 183-192

Bedrosova, Marie, Machackova, Hana, Šerek, Jan, Smahel, David, Blaya, Catherine. (2022) The relation between the cyberhate and cyberbullying experiences of adolescents in the Czech Republic, Poland, and Slovakia. Computers in Human Behavior, (2022).

Schultze-Krumbholz, Anja, Hess, Markus, Pfetsch, Jan, Scheithauer, Herbert. (2018) Who is involved in cyberbullying? Latent class analysis of cyberbullying roles and their associations with aggression, self-esteem, and empathy. Cyberpsychology, (2018).

Sheri Bauman. (2009) Cyberbullying: a Virtual Menace. University of Arizona

Floros Georgios, Mylona Ioanna. (2022) Association of Cyberbullying and Internet Use Disorder. Current Addiction Reports, (2022), 575, 9(4)

Maftai Alexandra, Holman, Andrei Corneliu, Merlici, Ioan Alex. (2022) Using fake news as means of cyber-bullying: The link with compulsive internet use and online moral disengagement. Computers in Human Behavior, (2022), 107032, 127

Shariff, Shaheen. (2008) Cyber-bullying: Issues and solutions for the school, the classroom and the home. Cyber-Bullying: Issues and Solutions for the School, the Classroom and the Home, (2008), 1-299

Wardle, Claire, Derakhshan, Hossein. (2017) INFORMATION DISORDER : Toward an interdisciplinary framework for research and policy making Information Disorder Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Journal Article

Olweus, D. (1996). The Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire. Research Center for Health Promotion, University of Bergen.

Eliot, M., Cornell, D., Gregory, A., & Fan, X. (2010). Supportive school climate and student willingness to seek help for bullying and threats of violence. *Journal of School Psychology*.

Wang, Jing, Ph.D., Ronald, J. Lannotti, Ph. D., & Tonja, R. Nansel, Ph.D (2009) School Bullying Among US Adolescents: Physical, Verbal, Relational and Cyber. *Journal of Adolescent Health*

Batsche, G. M., & Knoff, H. M. (1994). Bullies and their victims: Understanding a pervasive problem in the schools. *School Psychology Review*, 23(2), 165–174.

Eron, L. D., Huesmann, R. L., Dubow, E., Romanoff, R., & Yarnel, P. W. (1987) Childhood aggression and it's correlates over 22 years. In *Childhood Aggression and Violence*. New York.

Law, D. M., Shapka, J. D., Hymel, S., Olson, B. F., & Waterhouse, T. (2012). The changing face of bullying: An empirical comparison between traditional and internet bullying and victimization. *Computers in Human Behavior*, 28(1), 226–232

Brown, Karen, Jackson, Margaret, & Cassidy, Wanda. (2006). Cyber-bullying: Developing a policy to direct responses that are equitable and effective in addressing this special form of bullying. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*

Willard, Nancy. (2004). *I Can't See You – You Can't See Me: How the Use of Information and Communication Technologies Can Impact Responsible Behavior*.

Patchin, Justin. W., & Hinduja, Sameer. (2006). Bullies Move Beyond the Schoolyard A Preliminary Look at Cyberbullying.

Tokunaga, Robert. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*.

Guo, Siying. (2016). A meta-analysis of the predictors of cyberbullying perpetration and victimization. *Psychology in the Schools*.

Barlett, Christopher, & Coyne, Sarah. M. (2014). A meta-analysis of sex differences in cyber-bullying behavior: the moderating role of age. *Aggressive Behavior*.

Kowalski, Robin, M., Giumetti, Gary, W., Schroeder, Amber, N., & Lattanner, Micah R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*.

Council of Europe. (1997). Recommendation No. R (97) 20 Of the Committee Of Ministers to Member States on “Hate Speech”

Janssen, Ian, Craig, Wendy, M., Boyce, William, F., & Pickett, William. (2004). Associations Between Overweight and Obesity with Bullying Behaviors in School-Aged Children.

Rezayi, Saed, Balakrishnan, Vimala, Arabnia, Samira, Arabnia, Samira. (2018) Fake News and Cyberbullying in the Modern Era. Proceedings - 2018 International Conference on Computational Science and Computational Intelligence, CSCI 2018

Potocki A. (2015) Types and Frequency of Bullying, Victimization, and Defending Behaviors Among Special and Regular Education Students

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Cyberbullying and Fake News – Cyber Weapons – IMEDIAL. <https://imedial.erasmus.site/cyberbullying-fake-news-cyber-weapons/>
2. What Are The Dangers of Fake News? | The Risk of Fake News. <https://www.peoplesbanknet.com/the-dangers-of-fake-news/>
3. Dekens, N., How ChatGPT Could Spread Disinformation Via Fake Reviews – Spiceworks, στο: <https://www.spiceworks.com/tech/artificial-intelligence/guest-article/how-chatgpt-could-spread-disinformation-via-fake-reviews/> (δημοσιεύτηκε στις 7 Ιουλίου 2023).
4. Roys, J., How to Detect and Counter ChatGPT False Information — SDV INTERNATIONAL, στο: <https://www.sdvinternational.com/insights/chatgpt-false-information> (δημοσιεύτηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 2023).
5. Park, K., LibGuides, Bullying: Introduction, στο: <https://libguides.com.edu/c.php?g=649193&p=4554104>
6. Αγωγή, Πρόγραμμα. ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΤΥΧΕΡΟΥ «ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ: ΕΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΕ ΕΝΑΝ ΕΙΚΟΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ»
7. Robinson, L, Segal, J., Cyberbullying: Dealing with Online Bullies στο: <https://www.helpguide.org/articles/abuse/cyberbullying-dealing-online-bullies.htm>.
8. Sternlicht, L, Sternlicht, A., The 6 Most Common Types of Technology Addiction: Family Addiction Specialist: Addiction Counselor, στο: <https://www.familyaddictionspecialist.com/blog/the-6-most-common-types-of-technology-addiction>.
9. Online dangers | Parent Club, στο: <https://www.parentclub.scot/articles/online-dangers>
10. Επικίνδυνες προκλήσεις στο διαδίκτυο (Online Challenges), στο: <https://saferinternet4kids.gr/hot-topics/online-challenges/>
11. Δεμέτης, Χ., Παιχνίδια αυτοκτονίας: Η ομολογία σοκ του δημιουργού του Blue Whale, στο: <https://www.news247.gr/kosmos/paixnidia-aftoktonias-i-omologia-sok-tou-dimiourgou-tou-blue-whale/>, (δημοσιεύτηκε στις 10 Μαΐου 2017).

12. Ο 21χρονος δημιουργός του θανάσιμου παιχνιδιού «Μπλε Φάλαйна» που οδήγησε δεκάδες θύματα στην αυτοκτονία <https://www.lifo.gr/now/tech-science/o-21hronos-dimioyrgos-toy-thanasimoy-paihnidioy-mple-falaina-poy-odigise-dekades>, (Δημοσιεύτηκε στις 11 Μαΐου 2017).
13. «Μπλε Φάλαйна»: Το σοκαριστικό παιχνίδι αυτοκτονίας που ήρθε και στην Ελλάδα <https://www.iefimerida.gr/news/337907/mple-falaina-sokaristiko-paihni-di-aytoktonias-poy-irthe-kai-stin-ellada>, (δημοσιεύτηκε στις 16 Μαΐου 2017).
14. Αρβανίτη, Μ., Επικίνδυνα διαδικτυακά παιχνίδια πρόκλησης (1): Μια λυπηρή μάλιστα της εποχής μας, στο: <https://thessculture.gr/arthrografia/skepseis/epikindyna-diadiktyaka-paichnidia-pr/>, (δημοσιεύτηκε στις 16 Απριλίου 2021).
15. Jonathan Galindo: Μυστικά και τρόμος με το νέο παιχνίδι αυτοκτονίας – Ο ρόλος του TikTok, στο: <https://www.metroport.gr/jonathan-galindo-mystika-kai-tromos-me-to-neo-paichnidi-aytoktonias-o-rolos-toy-tiktok-358623>
16. Τα διαφορετικά είδη bullying που πρέπει να προσέχουν οι γονείς. <https://happykidsradio.gr/learn/tips-gia-eutuxismenous-goneis-kai-paidia/ta-diaforetika-eidi-bullying-poy-prepei-na-prosechoyn-oi-goneis/>
17. Cunningham, Nancy. Research Guides: Fake News and Information Literacy: What is Fake News? <https://researchguides.uoregon.edu/fakenews/issues/defining> (Εισαγωγή).
18. What Is Cyberbullying | StopBullying.gov. <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it>